

”Nykyään mä näen sen auttajana”

Päihdetyön ammattilaisten kokemusasiantuntijuuteen perustuvat asenteet
poliisia kohtaan
Timo Makkonen

5/2021

TIIVISTELMÄ

Timo Makkonen: ”Nykyään mä näen sen auttajana” – Päihdetyön ammattilaisten kokemusasiantuntijuuteen perustuvat asenteet poliisia kohtaan

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Jari Hyyti

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Kokemusasiantuntijatoiminnan merkitys yhteiskunnan eri toimialueilla on kasvanut viime vuosina. Tässä opinnäytetyössä selvitetään päihdetyön ammattilaisten kokemusasiantuntijuuteen perustuvia asenteita poliisia kohtaan. Teemahaastatteluilla toteutetussa tutkimuksessa perehdytään suonen-sisäisiä huumeita käyttäneiden henkilöiden käyttöaikaisiin asenteisiin sekä asenteisiin vaikuttaneisiin tekijöihin. Tutkimuksessa selvitetään myös, miten haastateltavien asenteet ovat muuttuneet ja millaisia kokemuksia heillä on poliisista, työskennellessään nyt itse päihdetyön ammattilaisina. Tutkimuksessa pureudutaan lisäksi asennemuutokseen johtaneisiin syihin. Tutkimusta varten haastateltiin kolmea henkilöä, jotka esiintyvät tutkimuksessa anonyymeina.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä ja määritelmiä. Teoriaosuudessa perehdytään esimerkiksi kokemusasiantuntijan roolin määrittelyyn sekä huumeiden vaikutukseen käyttäjän arjessa. Teoreettisessa viitekehyksessä käydään läpi asenteisiin liittyvää teoreettista tutkimustietoa.

Tutkimus osoitti, että vastaajien käyttöaikaiset asenteet poliisia kohtaan olivat poikkeuksetta negatiivisia. Asenteisiin vaikuttivat jo lapsuudessa koetut ylisukupolviset ongelmat ja opitut asenteet. Myös käyttöajan negatiiviseksi koetut kohtaamiset poliisin kanssa vaikuttivat asenteisiin. Kaikkien haastateltavien asenteet poliisia kohtaan ovat kokeneet täydellisen muutoksen raitistumisen, koulutuksen ja työelämään siirtymisen jälkeen. Päihdetyön parissa työskentelevät haastateltavat kokevat nyt poliisin auttajana. Tutkimuksen perusteella suurin muutokseen vaikuttanut tekijä oli oma radikaali elämänmuutos raitistumisen myötä. Muina merkittävinä seikkoina esille nousivat hedelmälliseksi koettu ammatillinen yhteistyön poliisin kanssa sekä joidenkin poliisien kanssa muodostuneet ystävyyssuhteet.

Tutkimuksen osalta merkittävä havainto oli, että vaikka kaikilla vastaajilla oli käyttöajaltaan myös positiivisia kokemuksia poliisista, ei niillä kuitenkaan ollut vaikutusta asenteeseen. Hyvistä kokemuksista huolimatta käyttöaikaiset asenteet olivat pelkästään negatiivisia

Sivumäärä: 37 sivua + 1 liite

Tarkastuskuukausi ja vuosi:

Avainsanat: asennemuutos, asenteet, kokemusasiantuntijat, huumeet, poliisi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KOKEMUSASIAANTUNTIJA.....	2
2.1 Kokemusasiantuntijan määritelmä.....	2
2.2 Kokemusasiantuntijan koulutus	2
2.3 Työtehtävät	4
2.4 Osallisuus, vertaisuus ja asiakaslähtöisyys	4
3 HUUMEET	5
3.1 Heroiini.....	5
3.2 Amfetamiini	6
3.3 Huumeiden vaikutus arkeen ja elämään.....	6
3.4 Huumeidenkäytön terveyshaitat	7
3.5 Huumeriippuvuudesta toipuminen	8
4 ASENNE	8
4.1 Asenteen määrittely	9
4.2 Asenteiden muodostuminen	9
4.3 Asenne ja käyttäytyminen	10
4.4 Asenteiden muuttuminen ja vaikutus	10
5 AIKAISEMMAT OPINNÄYTTEET	11
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	12
6.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	12
6.2 Teemahaastattelu	12
6.3 Haastatteluiden toteutus	13
6.4 Haastatteluiden tutkimuskysymykset.....	14
6.5 Analyysi	15
7 TULOKSET.....	16
7.1 Haastateltavat	16
7.2 Haastateltavien näkemykset keskeisistä käsitteistä	16
7.3 Millaiset asenteet olivat poliisia kohtaan omana käyttöaikana?	17
7.4 Minkä kokee vaikuttaneen omiin asenteisiin?	19

7.5 Millaiset asenteet ovat poliisia kohtaan nyt?	22
7.6 Jos asenteet ovat muuttuneet, mikä tai mitkä seikat ovat muutoksen aiheuttaneet?	23
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
8.1 Haastateltavien käyttöaikaiset asenteet poliisia kohtaan	25
8.2 Asenteisiin vaikuttaneet tekijät	26
8.3 Haastateltavien nykyiset asenteet poliisia kohtaan.....	27
8.4 Tekijät asennemuutoksen taustalla	28
9 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	29
10 POHDINTA.....	31
LÄHTEET	34
LIITE 1	38

1 JOHDANTO

Poliisin tilastojen mukaan vuonna 2019 kirjattiin noin 10 000 huumausainerikosta (Poliisi 2020). Huumausaineiden käyttö työllistää poliisia myös erilaisten järjestyshäiriöiden muodossa. Lisäksi esimerkiksi päivittäisrikostutkinnassa erilaisten omaisuusrikosten taustavaikuttajana ovat usein huumeet. Huumeidenkäyttäjän kohtaaminen on poliisille normaalia arkipäivää.

Opinnäytetyöni aiheen, Päihdetyön ammattilaisten kokemusasiantuntijuuteen perustuvat asenteet poliisia kohtaan, valitsin henkilökohtaisen kiinnostuksen sekä aiemman työkokemukseni perusteella. Lisäksi julkisessa keskustelussa ja päätöksenteossa, varsinkin sosiaalialalla, korostetaan nykyään osallisuuden edistämistä ja yksilöiden vaikuttamisen mahdollisuutta. Tällä opinnäytetyöllä halusin tuoda kokemusasiantuntijuuden näkökulmaa myös poliisityöhön. Aiemmissa opinnäytetyöissä päihdetyön kokemusasiantuntijuutta on käsitelty lähinnä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan tutkimuksissa.

Opinnäytetyössäni tutkin, miten huumetaustan omaavien, nykyisten päihdetyön parissa työskentelevien henkilöiden asenteet poliisia kohtaan ovat muuttuneet huumeiden käytön lopettamisen jälkeen. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluin, narratiivisella otteella. Tutkimuksessa selvitettiin käyttöaikaisia asenteita sekä asenteisiin vaikuttaneita tekijöitä. Tutkimuksessa kartoitettiin myös nykyisiä asenteita sekä mahdollisen asennemuutoksen vaikuttimia. Haastateltavien kanssa käytiin läpi useiden vuosien mittainen aikamatka aina lapsuuden kokemuksista nykypäivään oman alansa ammattilaisina.

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä käyn läpi kokemusasiantuntijan määritelmää sekä kokemusasiantuntijan roolin monimuotoisuutta. Avaan terminologiaa lähinnä päihdetyön viitekehyksessä. Käsittelen myös keskeisiä huumausaineisiin liittyviä määritelmiä sekä kerron, millaisia vaikutuksia huumeilla on käyttäjän elämään. Näillä pyrin antamaan lukijalle kuvan, millaista huumeidenkäyttäjän arki on. Sekä ymmärtämään olosuhteita asenteiden taustalla. Teoreettisessa viitekehyksessä avaan myös aiempaa tutkimustietoa asenteista ja niiden muodostumisesta sekä muutoksesta. Asenteisiin liittyvää akateemista tutkimustietoa on saatavissa laajasti esimerkiksi sosiaalipsykologian alalta.

Tutkimuksessa haastateltujen henkilöiden kokemukset ja asenteet ovat subjektiivisia eikä niitä ole tarkoitus arvottaa. Tutkimustulosteni perusteella pohdin, onko asenteiden taustalla seikkoja, joihin poliisilla olisi mahdollisuus vaikuttaa. Asenteisiin vaikuttavia tekijöitä ymmärtämällä poliisilla voisi olla mahdollisuus tehdä myös omaa työympäristöään turvallisemmaksi. Kokemusasiantuntijatiellä on oma arvokas roolinsa omalla paikallaan.

2 KOKEMUSASIAANTUNTIJA

Kokemusasiantuntija luo sanana kuulijalleen erilaisia merkityksiä. Alkuun on tärkeää määritellä tarpeeksi kattavasti, mitä kokemusasiantuntija tarkoittaa ja millaisissa tehtävissä kokemusasiantuntija voi työskennellä.

2.1 Kokemusasiantuntijan määritelmä

Kokemusasiantuntija voidaan määritellä henkilöksi, jolla on omakohtainen kokemus esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmasta, joko sairastavana, kuntoutuvana, palveluiden käyttäjänä tai omaisena (Hietala & Rissanen 2015, 13). Lähtökohtaisesti kuka tahansa voi olla kokemusasiantuntija. Riittää, että on omakohtaista kokemustietoa ja halu auttaa muita ongelmista kärsiviä. Kokemusasiantuntijuudelle ei kuitenkaan ole mitään varsinaisia viranomaisen määrittämiä lakisääteisiä vaatimuksia tai koulutuksia.

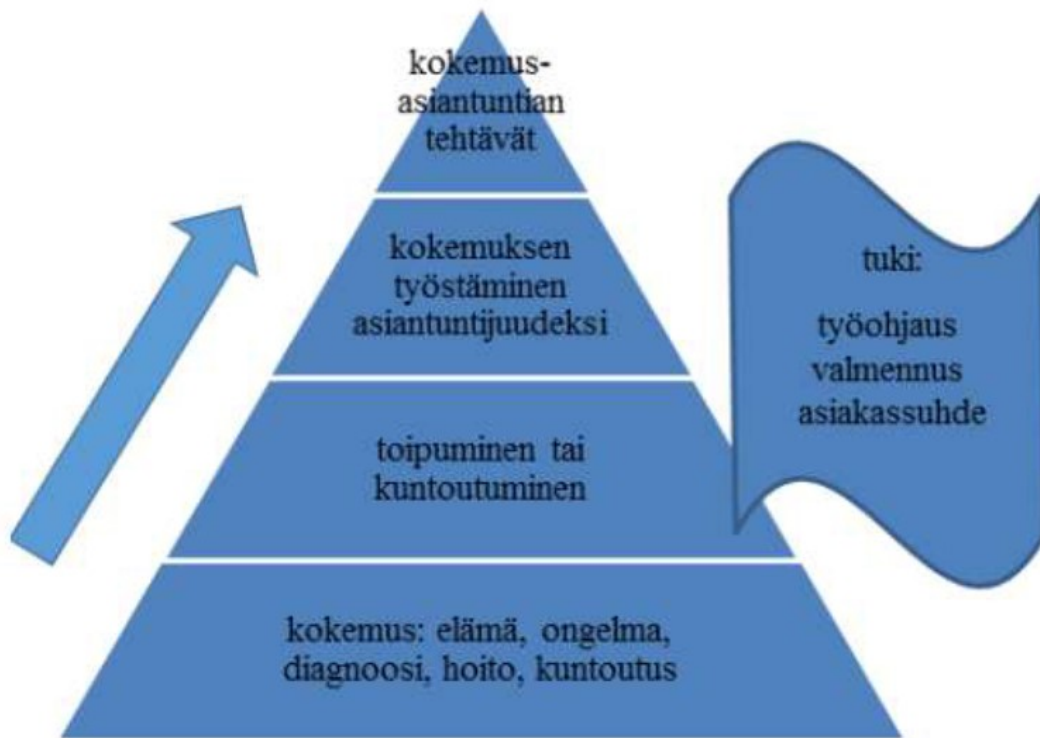
Kokemusasiantuntijatoiminnan taustalla ovat erilaiset vertaistoimintaryhmät. Esimerkiksi AA-toiminta (Alcoholics Anonymous) alkoi Yhdysvalloissa 1930-luvulla ja Suomessa noin 10 vuotta myöhemmin. Suomessa vertaistoiminta alkoi yleistyä 1990-luvun puolivälin jälkeen sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla, mutta varsinaisesti kokemusasiantuntijatoiminta on kehittynyt omaksi toimintamuodokseen vasta 2000-luvulla. (THL 2015, 239.) Toisaalta kärjistäen voidaan sanoa, että kokemusasiantuntijuutta on varmasti ollut niin kauan kuin ihmiskunnan historiassa on ollut ongelmista kärsiviä yksilöitä sekä niitä, jotka vastaavista ongelmista selvittyään ovat halunneet auttaa muita.

Kokemusasiantuntijatoiminta tunnetaan vaihtelevissa muodoissaan lukuisissa eri maissa. Iso-Britanniassa kokemusasiantuntija tunnetaan käsitteellä 'expert by experience'. Paikallisen terveysjärjestön NHS:n alla toimiva Pathway, joka kehittää kodittomien terveydenhuoltoa, hyödyntää toiminnassaan kokemusasiantuntijuutta (Pathway 2017). Toisaalta Britanniassa terminologia lokeroi kokemusasiantuntijan vahvasti ainoastaan ongelmasta toipuneeksi henkilöksi. 'Expert by experience' eroaa selvästi ammatillisista käytettävistä termistä 'expert by education'. Erilliset määritelmät jättävät ulkopuolelleen koulutetun kokemusasiantuntijan roolin, jossa yhdistyy sekä kokemusasiantuntijuus että muodollinen koulutus kyseiseen ammattialaan. Suomalaisessa termistössä kokemusasiantuntijuus ei poissulje mahdollisuutta olla myös alansa koulutettu asiantuntija.

2.2 Kokemusasiantuntijan koulutus

Kokemusasiantuntijuutta ei ole määritetty esimerkiksi viranomaistaholla, joten epäselvyyttä voi aiheuttaa sanan tulkinta. Kokemusasiantuntija voi olla asiantuntijatehtäväänsä koulutuksen saanut, muodollisesti koulutettu tai kouluttamaton.

Koulutettujen kokemusasiantuntijoiden yhdistyksen, KOKOA:n, mielestä kokemusasiantuntijuuteen tarvitaan koulutusta. Heidän mukaansa asioiden ja tapahtumien käsittelyyn tarvitaan tarpeeksi pitkää kuntoutumisprosessia ja kykyä käyttää sekä soveltaa omia kokemuksia eri tilanteissa. Kokemus muodostuu asiantuntijuudeksi ja kokemusasiantuntijaksi tuleminen on pitkäkestoinen kehityskulku. (KOKOA – Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry [www-sivut](http://www.sivut.fi).) Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa Mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa on esitetty kaavion avulla kokemusasiantuntijan polkua omasta menneisyydestä ja kokemuksesta kohti kokemusasiantuntijuutta.

Kaavio 1. Tie kuntoutujasta kokemusasiantuntijaksi

(Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Miten tästä eteenpäin? 2015, 241)

Kokemusasiantuntijalla saattaa olla tarvetta tuntea tarkemmin alansa palveluja, hoitoa tai kuntoutusta sekä sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää. Lisäksi kouluttajana toimiminen voi vaatia siihen liittyvää perehdytystä. Erilaiset järjestöt ja säätiöt ovat jo pitkään järjestäneet mielenterveys- ja päihdekuntoutujille koulutuksia Raha-automaattiyhdistyksen (nykyinen STEA, Sosiaali- ja terveysjärjestön avustuskeskus) tuella. Myös kunnat ja sairaanhoitopiirit ovat erilaisiin hankkeisiin liittyen kouluttaneet kokemusasiantuntijoita. Tämän tyyppiset koulutukset ovat kestäneet muutamasta päivästä useaan kuukauteen. Koulutusten on tarkoitus olla voimaannuttavia ja tukea kuntoutumista, mutta ne eivät ole varsinaista kuntoutusta tai hoitoa. Koulutuksia voidaan kohdistaa ainoastaan kokemusasiantuntijoille tai heille ja ammattilaisille yhdessä. (Hietala & Rissanen 2015, 29–31.)

Tämän tutkimuksen yhteydessä on kuitenkin tärkeä muistaa, että kokemusasiantuntijuus ei pääty minkään tietyn muodollisen tutkinnon suorittamiseen, jolloin voitaisiin ajatella kokemusasiantuntijuuden päättävän ja henkilön muuttuneen ammattilaiseksi. Kokemusasiantuntijalla voi olla oman alansa muodollinen koulutus tai hän voi olla suorittanut vaikkapa korkeakoulututkinnon. Koulutus ei vähennä kokemusasiantuntijuuden roolia.

2.3 Työtehtävät

Koska *kokemusasiantuntija*-sanana määrittely on laaja, niin ovat myös työtehtävät, joissa kokemusasiantuntijat työskentelevät. Työtehtäviin vaikuttavat oma työpanos, erilaiset valmiudet, taidot sekä koulutus. Kokemusasiantuntijoiden kirjo on laaja ja moni mieltääkin kokemusasiantuntijaksi henkilön, joka ei käy palkkatöissä, vaan yleensä saavat toimeentulonsa erilaisista sosiaali- ja terveysalan palveluista. (Hietala & Rissanen 2015, 15.)

Kokemusasiantuntijan yleisimmät tehtävät voidaan jakaa erilaisiin kategorioihin. Koulutustehtävissä kokemusasiantuntija kouluttaa esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita tai ammattilaisia. Kokemusasiantuntija voi olla myös mukana kehittämässä, arvioimassa tai auditoimassa erilaisia palveluja. Ammattilaisen työparina toimiminen liittyy usein jonkinlaiseen vertaisohjaajana tai tukihenkilönä toimimiseen. Kokemusasiantuntijan apua voidaan hyödyntää myös viestinnässä. Selviytymiskokemuksia voidaan jakaa erilaisissa julkaisuissa tai medialle annettavissa haastatteluissa. (Hietala & Rissanen 2015, 19–29.) Myös Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijat pääsevät opintonsa aikana kuulemaan kokemusasiantuntijoita.

2.4 Osallisuus, vertaisuus ja asiakaslähtöisyys

Kokemusasiantuntijuuteen liittyvät vahvasti käsitteet osallisuus, vertaisuus ja asiakaslähtöisyys. Päihdetyön kokemusasiantuntijoilla on omakohtainen toipumiskokemus päihdeongelmasta, jolloin kokemusasiantuntija tuo päihdepalveluun asiakkaan näkökulman.

Osallisuudella tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta osallistua omaehtoisesti ja yksilöllisesti hänelle tarjottavaan palveluun tai toimintaan. Osallisuutta edistetään kehittämällä toimintoja tai palvelua yhdessä siten, että eri yhteiskuntaryhmillä on mahdollisuus kohdata. Osallisuuden kokemuksen on todettu lisäävän hyvinvointia, turvallisuuden tunnetta ja uskoa omiin mahdollisuuksiin. Osallisuuden tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. (THL 2020.)

Kokemusasiantuntija tarjoaa vertaistukea päihdeongelmasta kärsivälle. Samankaltaisten kokemusten kautta kokemusasiantuntijalla on mahdollisuus ymmärtää asiakkaan tilannetta eri tavoin kuin varsinaisilla ammattilaisilla. Vertaistuen kautta saadut selviytymiskeinot ovat apuna erityisesti toipumisvaiheessa. Kokemusasiantuntija voi toimia myös esimerkkinä ja tuo toivoa toipumiseen. (MTKL.)

Asiakaslähtöisyys on käsite, joka liittyy organisaation tai sen työntekijöiden toimintatapaan. Asiakaslähtöisyydessä toiminta lähtee asiakkaasta, joka on itse määrittelemässä toiminnan tarkoitusta, kehittämässä ratkaisuja ja toteuttamassa tulosta. (THL 2020.) Asiakaslähtöisyyden voidaankin katsoa vahvistavan kokemusasiantuntijan roolia toiminnassa, koska se lisää kokemuksen painoarvoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteutti vuosina 2016–2018 osahankkeen ”Kokemusasiantuntijuus ja asiakkaiden osallistumisen toimintamalli”. Hankkeen päätavoitteena oli kehittää maakuntien käyttöön toimintamalli asiakkaiden osallistumisesta. Tosin hankkeen alkuvaiheessa otsikosta poistettiin sana ’kokemusasiantuntijuus’, koska haluttiin korostaa, että koulutettujen kokemusasiantuntijoiden lisäksi haluttiin osallistaa kaikki palveluiden käyttäjät. (Sihvo ym. 2018, 9.) Tämä kuitenkin vahvistaa sitä käsitystä, että koulutettujen kokemusasiantuntijoiden rooli ja merkitys tunnustetaan valtion korkeimmalla virkamiestasolla.

3 HUUMEET

Opinnäytetyössä haastatelluilla henkilöillä oli pitkä historia suonensisäisten huumeiden käytöstä. Huumeiden käyttö ja siihen liittyvä maailma määrittivät vahvasti heidän jokapäiväistä elämäänsä. On hyvä käsitellä yleisellä tasolla huumausaineiden vaikutusta elämään ja miten ne muokkaavat käyttäjänsä persoonaa.

Yksinkertaisimmillaan huumeiden käyttäjä voidaan määritellä henkilöksi, joka käyttää laittomasti sellaisia aineita, jotka tietty yhteiskunta on määritellyt huumeiksi. Suomessa useita huumeeksi nimettyjä aineita voidaan käyttää lääkärin valvonnassa hoidollisesti täysin laillisesti. Silloin henkilö, joka käyttää ainetta, ei ole huumeiden käyttäjä, vaan lääkkeitä vaivaansa käyttävä potilas. Kuitenkin henkilön käyttäessä samoja aineita laittomasti lääkärin ohjeiden vastaisesti, tai jopa ilman valvontaa, pidetään häntä huumeiden käyttäjänä. Vaikka käyttöä perusteltaisiin sairaudella tai vaivan hoidolla. (Kontula 1992, 11.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportin mukaan Suomessa yleisin käytetty huume on kannabis. Raportin mukaan jopa neljäsosa suomalaisesta aikuisväestöstä on joskus kokeillut kannabista. (Rönkä & Markkula 2020, 19.) Tässä opinnäytetyössä haastateltavat on rajattu kuitenkin siten, että he omasivat pitkän kokemuksen niin sanottujen kovien huumeiden käytöstä. Haastateltavien käytökokemukseen kuului laajasti kaikenlaisia huumeita, mutta pääasiallisesti käytetyt huumausaineet olivat heroiini ja amfetamiini.

3.1 Heroiini

Heroiini on morfiinin puolisynteettinen johdos. Morfiinia taas saadaan alun perin oopiumiunikosta. Heroiinia voidaan käyttää polttamalla tai nuuskaamalla, mutta useimmiten käyttö on suonensisäistä. Suomessa heroiini on luokiteltu huumausaineeksi ja se on myös korkeimman oikeuden

linjauksen mukaan erittäin vaarallinen huumausaine. Heroiinin vaikutus perustuu keskushermoston lamauttamiseen. Heroiinin vaikutukset riippuvat käyttötavasta, annoskoosta ja käyttäjän toleranssista. Heroiini saa aikaan yleensä hyvän olon tunteita ja se poistaa myös fyysistä kipua. Heroiini myös heikentää muistia sekä keskittymiskykyä. Nykyään heroiniä liikkuu Suomessa varsin vähäisesti, koska bubrenorfiini sekä lääkeopioidit ovat tulleet tilalle ja korvanneet heroinin. (Päihdelinkki, Heroiini.)

3.2 Amfetamiini

Amfetamiini on synteettinen päihde, joka kuuluu stimulantteihin. Amfetamiinia voidaan käyttää suun kautta, nuuskaamalla tai suonensisäisesti. Suomessa amfetamiini on luokiteltu huumausaineeksi ja heroinin tavoin korkein oikeus on linjannut sen erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi. Amfetamiini vaikuttaa kiihdyttävästi eli stimuloivasti aivoihin sekä ääreishermostoon. Amfetamiini poistaa väsymyksen ja nälän tunteen. Amfetamiinin vaikutukset riippuvat käyttötavasta, annoskoosta ja käyttäjän toleranssista. Amfetamiini lisää hyvän olon tunnetta, jännitystä sekä valppautta. Suurina annoksina käytettynä amfetamiini aiheuttaa levottomuutta sekä jännitystä. Myös epävakaumus sekä impulsiivisuus lisääntyvät. Suomessa amfetamiini on kannabiksen jälkeen yksi suosituimpia huumeita. Sillä on myös keskeisin rooli päihteiden ongelmakäytössä. Amfetamiini on yksi yleisimmistä suonensisäisesti käytetyistä huumeista. (Päihdelinkki, Amfetamiini.)

3.3 Huumeiden vaikutus arkeen ja elämään

Huumeet aiheuttavat riippuvuutta ja niiden käyttö määrittää ongelmakäyttäjän elämää merkittävästi. Huumeriippuvuus voidaan määritellä tilaksi, jossa käyttäjällä on ongelmia huumeidenkäytön rajoittamisessa, hallitsemisessa tai lopettamisessa. Toleranssi käytettyyn huumausaineeseen kasvaa. Vieroitusoireita tulee, kun käyttöä vähennetään tai käyttö lopetetaan. (Seppä ym. 2012, 9.) Riippuvuuteen on yleensä yhdistettävissä syyllisyys ja kieltäminen. Huumeidenkäytöstä riippuvaiselle henkilölle tuo jatkuvaa ristiriitaa toisaalta toiminta, joka tuottaa tyydytystä ja toisaalta siitä aiheutuvat haitat. Vaikka addikti on tietoinen muille aiheuttamistaan ongelmista, syyllisyydentunne saa käyttäjän kieltämään aiheuttamansa haitat. Jatkuva torjunta jatkaa riippuvuuden kierrettä. (Ahtiala & Ruohonen 1998, 145.)

Huumausaineiksi luettavia aineita voi käyttää laillisesti hoidollisesti lääkärin valvonnassa tai laittomasti ilman valvontaa ja hoidollista näkökulmaa. Rajanveto laillisesti sairauteensa laillisesti huumeita käyttävän ja laittomasti käyttävän välillä on siis todella pieni. Sama häilyvä raja on myös rikollisen ja sairaan välillä. (Kontula 1992, 11.) Esimerkiksi lääkärin määräämässä opioidikorvaushoidossa käytettyä bubrenorfiinia on yhtä lailla katukaupassa myynnissä päihtymystarkoitukseen Subuxone- tai Subutex-tablettien muodossa. Henkilön hallitessa aineiden käyttönsä, hän ei sovi rikollisen tai sairaan rooliin. Huumeiden käyttäjällä voi olla vaikeuksia mieltää itseään rikolliseksi pelkän käyttämisen perusteella. Pelkässä huumeidenkäytössä ei ole ulkopuolista uhria. (Kontula 1992,

11.) Tosin usein huumeiden käyttö ja rikollisuus kulkevat käsi kädessä. Huumeiden käyttö on kallista ja se vaatii paljon rahaa. Yleensä huumeiden käyttäjät rahoittavat käyttöönsä tekemällä erilaisia omaisuusrikoksia.

Huumeiden käyttöön yhdistyy myös asunnottomuutta. Koska elämä keskittyy huumeiden käytön ympärille, on useimmiten esimerkiksi vuokranmaksusta huolehtiminen ja kaikenlainen elämänhallinta mahdotonta. Lisäksi oma tai kaveripiirin päihteiden täyttämä elämäntyö on omiaan aiheuttamaan erilaisia järjestyshäiriötä. Tämä saattaa usein johtaa vuokrasopimuksen purkamiseen ja häättöön. Usein huumeriippuvaiset majoittuvat tuttaviansa luona.

Moni huumeongelmainen määrittää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä vaikeasti asutettavaksi. Tällaisella henkilöllä on tarve jatkuvalle valvonnalle tai asunnolle palvelutalossa, mutta toisaalta henkilö ei itse hae tilanteeseensa muutosta, vaan majoilee tilapäisasumuksessa. Huumeongelmallisille tarkoitettuja erilaisia asumispalveluja on ensisuojusta erityisesti päihdeongelmallisille räätälöityihin asumispalveluyksiköihin. (Tainio 2007, 11,17.)

3.4 Huumeidenkäytön terveyshaitat

Tartuntataudit ovat suurin riski huumeiden käyttäjille, sillä huumeita pistämällä käyttäjällä on keskimääräistä suurempi mahdollisuus sairastua veriteitse tarttuviin tauteihin, kuten esimerkiksi hepatiitteihin. Vaikeat jatkuvat infektiot heikentävät henkilön elämänlaatua ja terveyttä. Näiden infektioiden hoitaminen on yhteiskunnalle kallista. C-hepatiitti on yleisin Suomessa pistoskäytön kautta saatu tartuntatauti huumeiden käyttäjillä. (Rönkä & Markkula 2020, 78.)

Terveydenhuollon vuodeosastohoitoa huumesairauksien vuoksi tarvinneiden potilaiden ja hoitojaksojen määrä on kasvanut viimeisen viiden vuoden aikana. Tämä näkyy myös erikoissairaanhoidon avohoidossa olevien asiakkaiden kasvuna. Yleisesti hoitoon huumeiden vuoksi hakeutuneiden määrä on kokonaisuudessa lisääntynyt. (Rönkä & Markkula 2020, 82.)

Huumeriippuvaisen henkilön elämän voi tehdä hankalaksi niin sanottu kaksoisdiagnoosi, eli henkilö kärsii päihderiippuvuuden lisäksi myös psykiatrisesta häiriöstä, joka on riippumaton päihhteistä. Päihteillä on usein tapana vaikeuttaa kaksoisdiagnoosipotilaan psyykkistä oireilua. Kaksoisdiagnoosipotilaiden hoidossa pyritään hoitamaan ensiksi päihdeongelmaa ja vasta sitten psyykkistä oireilua. (Päihdelinkki, kaksoisdiagnoosi.) Esimerkiksi psykoottisesti käyttäytyvää amfetamiinin käyttäjää ei oteta potilaana vastaan psykiatrisessa päivystyksessä, koska hän on huumeiden vaikutuksen alaisena ja siten katsotaan päihderiippuvaiseksi. Tämä on toisaalta perusteltua, mutta akuuttista mielenterveyshäiriöstä kärsivällä henkilöllä ei useinkaan ole kykyä sitoutua päihderiippuvuuden hoitoon. Usein tämä pahentaa päihderiippuvuuden kierrettä.

Aiemmin kaksoisdiagnoosipotilaita on hoidettu kahden erillisen hoitotahon kautta, päihdeongelmaa ja mielenterveysongelmaa varten on ollut kumpaakin varten erillinen hoitokontakti. Nykyisin kaksoisdiagnoosipotilaita pyritään hoitamaan niin sanotun integroidun hoidon avulla, jossa potilas saa kumpaankin ongelmaansa apua saman tahon kautta. (Päihdelinkki, kaksoisdiagnoosi.)

Huumeiden käytöllä on kuormittava vaikutus terveydenhuoltojärjestelmään, joten jokainen käyttäjä, joka pääsee irti riippuvuudestaan ja takaisin yhteiskunnan jäseneksi, vähentää tätä kuormitusta terveydenhuollon ja muun sosiaalitoimen osalta. Tässä opinnäytetyössä haastateltavat henkilöt ovat päässeet irti huumeista ja integroituneet takaisin yhteiskunnan osaksi.

3.5 Huumeriippuvuudesta toipuminen

Päihdehuollon huumeasiakkaista 83 prosenttia vastasi THL:n kyselyssä ongelmakäyttönsä johtuvan vähintään kahdesta eri päihteestä. Yleisimmät ongelmahuumeet olivat opioidit, esimerkiksi heroiini, ja stimulantit, esimerkiksi amfetamiini. Asiakkaista 49 prosenttia oli opioidikorvaushoidossa. (THL 2021, 1–4.)

Käypä hoito -suosituksessa ohjeistetaan psykososiaalisten menetelmien olevan huumeongelman hoidon perusta. Opioidiriippuvuuden osalta korvaushoidon tehokkuus on voitu osoittaa. Käypä hoito -suosituksessa todetaan huumeongelman hoidon vaativan moniammatillista yhteistyötä, sillä fyysiseen terveyteen liittyvien riskien lisäksi huumeriippuvuus aiheuttaa myös sosiaalisia ongelmia. Suosituksen mukaan myös läheisten hyvinvointiin tulee kiinnittää huomiota. Erikseen myös mainitaan, että huumeongelman hoitaminen tulee yhteiskunnalla halvemmaksi verrattuna hoidotta jättämiseen. (Huumeongelman hoito: Käypä hoito -suositus, 2018.)

Huumeista irti pääseminen on merkittävä elämänmuutos, sillä siihen asti käyttäjän elämää ovat hallinneet päihteet. Voidaankin sanoa, että toipumisprosessiin kuuluu olennaisena osana identiteetin ja minuuden uudelleen määrittely (Taitto 1998, 20).

Huumeriippuvuudesta toipumisesta ei juurikaan ole saatavilla tilastotietoa. Jokaisen päihdekuntoutujan matka on erilainen ja matkan varrella voi sattua niin sanottuja repsahduksia. Myös huumehoidon tavoitteet voivat vaihdella ja aina totaalinen raitistuminen ei ole ainoa päämäärä. Hoitomotivaation lisääntyminen ja sen myötä kyky hoitaa omia asioita paremmin voidaan nähdä onnistumisena (Kontula 1988, 201–202).

4 ASENNE

Meillä jokaisella on erilaisia asenteita, jotka vaikuttavat elämäämme eri tavoin. Tässä osiossa käydään kirjallisuuden avulla läpi asenteen määritelmä, asenteiden syntyminen ja perehdytään asenteiden muovautumiseen vaikuttaviin seikkoihin. Määrittelyn jälkeen on helpompi ymmärtää, miten

opinnäytetyössä haastateltujen henkilöiden kokemukset ovat muokanneet heidän asennemaailmaansa poliisia kohtaan.

4.1 Asenteen määrittely

Asenne voidaan määritellä yksilön taipumuksena arvioida kohdetta joko myönteisellä tai kielteisellä tavalla. Asenne voi vaihdella voimakkaasta heikkoon. (Honkanen 2016, 75.)

Arkikielessä usein sekoitetaan käsitteet *arvot*, *asenteet* ja *mieliala*. Arvot pysyvät melko muuttumattomina koko elämän ajan ja ne ovat luonteeltaan yleisiä, eivätkä yleensä liity mihinkään konkreettiseen. Ihmiset ilmaisevat arvoilla, miten heidän mielestään asioiden tulisi olla. Arvojen suuntana on siis tuleva. Asenne taas liittyy ihmisten omiin kokemuksiin menneisyydessä. Mieliala taas voi muuttua hyvinkin nopeasti ja sillä kuvataan tunnetta juuri tietyllä hetkellä. (Honkanen 2016, 74.)

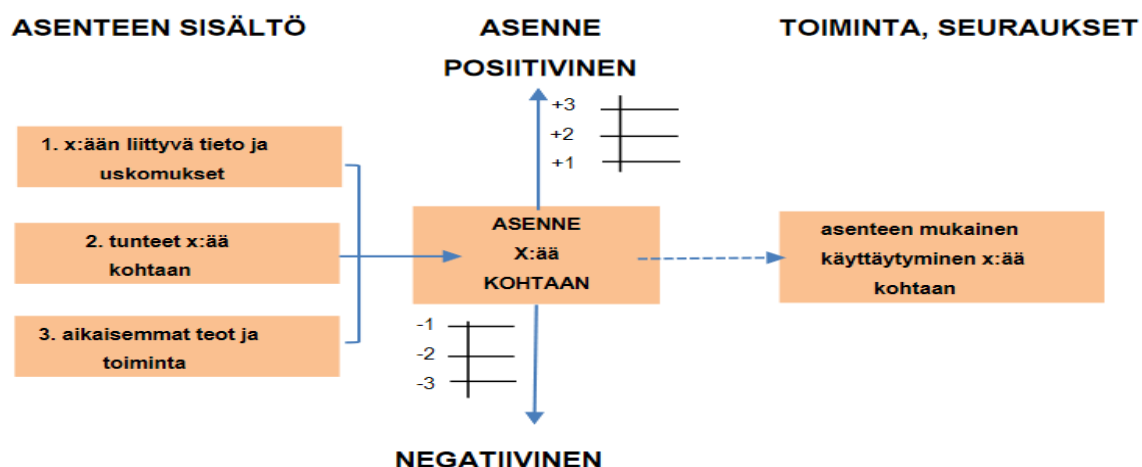
Laajimmillaan määriteltynä asenne sisältää tunteen, ajatuksen ja toiminnan. Asennetta voidaan kuvailla arviointiin perustuvana reagoimisena, joko suorasti tai epäsuorasti, kognitiivisesti tai tunteisiin tai käyttäytymiseen liittyen. (Helkama ym. 2015, 190.)

Asenne voidaan myös yksinkertaisesti kuvata yleisenä ja pysyvänä, positiivisena tai negatiivisena tunteena jotakin henkilöä, asiaa tai kohdetta kohtaan (Petty, Cacioppo 1981, 7).

4.2 Asenteiden muodostuminen

On kolme tekijää, eli faktoria, jotka vaikuttavat asenteiden muodostumiseen. Tiedot ja uskomukset, eli kognitiot (1), tunteet (2) sekä teot ja aikaisempi toiminta, joka on liittynyt asenteen kohteeseen (3). (Honkanen 2016, 75.)

Honkanen kuvaa kirjassaan 'Vaikuttamisen psykologia' asenteiden muodostumista seuraavan kaavion avulla.

Kaavio 2. Malli asenteen rakentumisesta.

(Vaikuttamisen psykologia Henry Honkanen 2016, 75)

Asenne on yhdistelmä tietoa, uskomusta, tunteita ja aikaisempia tekoja. Tästä muodostuu joko negatiivinen tai positiivinen asenne kohdetta kohtaan. Tästä voi seurata asenteen mukainen käyttäytyminen kohdetta kohtaan. (Honkanen 2016, 75.) Perusasennoitumiseen vaikuttaa myös kulttuuriperinne (Rauhala 2015, 18). Kulttuurinperinteen määritelmä on melko lakea, joten tässä tapauksessa voisi ajatella esimerkiksi lapsuuden perheen tai myöhemmän huumeidenkäyttäjien viiteryhmän vaikutusta.

Voidaan esittää myös näkemys, että tuntematonta kohdetta kohtaan ei voi olla asennetta. Toisaalta kuitenkin kaikilla on asenteita sellaisia asioita kohtaan, joista ei ole omakohtaista kokemusta – esimerkiksi urheilulaji, ammatti tai lemmikkieläin. Nämä asenteet on saatu muiden ihmisten mielipiteiden tai tietojen perusteella. Lisäksi tällaisissa tapauksissa mahdollinen negatiivinen asenne voi todellisuudessa olla asenne tuntematonta kohtaan. (Aguilar Meza 2019, luku 1.)

4.3 Asenne ja käyttäytyminen

Opitut toimintamallit, eli skriptit ohjaavat asenteita. Esimerkiksi evoluution vuosituhansien aikana kehittämästä pelosta käärmeitä kohtaan seuraa skripti, mikäli kohtaa luonnossa käärmeen. (Dunderfelt 2009, 113.) Päihteiden käyttäjän maailmassa kiinnijäämisen ja mahdollisen huumeiden menettämisen pelon voisi ajatella aiheuttavan vastaavanlaisen reaktion. Tämä voi konkretisoitua väkivaltana tai ylipäättään negatiivisena asenteena poliisia kohtaan.

Asenteen vahvuudella on vaikutusta asenteeseen liittyvään toimintaan. Lisäksi asenteeseen vaikuttaa myös asenteen kohteeseen kohdistuva tietomäärä. (Helkama ym. 2015, 196.) Voitaisiin esimerkiksi ajatella, että huumeidenkäyttäjän heikko tietämys lainsäädännöstä aiheuttaa poliisiin kohdistuvaa negatiivista asennetta.

Toisaalta ihminen ei välttämättä toimi asenteensa mukaisesti, mikäli toiminnasta seuraisi rangaistus. Olosuhteet ja yhteisön malli voivat myös saada yksilön toimimaan vastoin omia asenteita. (Ahokas ym. 2014, 65.)

4.4 Asenteiden muuttuminen ja vaikutus

Fritz Heiderin vuonna 1958 kehittämän tasapainoteorian mukaan yksilön tavoitteena on päästä eroon ristiriitaisista tunteista. Teorian keskeinen ajatus on, että yksilö pyrkii olemaan samaa mieltä ryhmänsä kanssa. Yhteiset asenteet johtavat mielen tasapainoon. Toisaalta taas vastakkaisen puolen, ”vihollisten”, asenteet poikkeavat omista. Ristiriita omien ja oman ryhmän asenteiden välillä johtaa epätasapainoon, joka voi aiheuttaa asennemuutoksen. (Ahokas ym. 2014, 66–67.) Tämä teoria toteutunee suonensisäisten huumeiden käyttäjien viiteryhmässä, jossa poliisi nähdään vastapuolena, ”vihollisena”.

Omien asenteiden aktiivinen muuttaminen on myös mahdollista. Tämä edellyttää yksilöltä harjoittelua ja psyykkistä työtä. Muutos edellyttää havainnointia omista tunteista ja ymmärrystä tunteiden takana olevista skripteistä. Näissä vaikuttavat aiemmat oletukset, odotukset ja mielipiteet. (Dunderfelt 2009, 119.)

Matkalla muutokseen voi kohdata erilaisia haasteita. Skriptit ovat peräisin menneisyydestä, kun taas muuttunut nykytilanne voi edellyttää yksilöltä varsin erilaista toimintaa. Skriptien kanssa toiminta voi olla haastavaa varsinkin stressin ja kiireen keskellä. (Dunderfelt 2009, 45.) Kokemusasiantuntijoilla elämäntilanteet ovat muuttuneet hyvinkin radikaalisti. Mahdolliset menneisyydestä kumpuavat asenteet saattavat olla hyvinkin ristiriidassa nykyisen työroolin kanssa. Tämän voisi ajatella aiheuttavan tilanteita, joissa kokemusasiantuntija joutuu punnitsemaan reaktioitaan. On mielenkiintoista ajatella, kuinka syvässä mahdollinen asennemuutos on. Tuleeko vanha asenne esille tilanteissa, joissa stressitaso on korkea? Esimerkiksi tilanne, jossa päihdetyön kokemusasiantuntija kokee poliisin toimivan väärin.

5 AIKAISEMMAT OPINNÄYTTEET

Tutustuin Theseus.fi-internetsivustoon kartoittaakseni, onko aiheestani tehty vastaavanlaisia opinnäytetöitä liittyen kokemusasiantuntijoiden asenteisiin poliisia kohtaan. Theseuksen sivustolla voi hakea tutkimuksia erilaisilla hakusanoilla. Theseuksesta löytyi lukuisia töitä, jotka käsittelivät kokemusasiantuntijuutta, mutta ne olivat pääosin sosiaali- ja terveysalan tutkimuksia. Tarkensin hakua ja etsin vain Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetöitä. Hakusanat, joita käytin, olivat ”asenne” ja ”kokemusasiantuntija” sekä ”päihdetyö”.

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksista löytyivät Theseuksesta seuraavat työt, jotka jollakin tavalla liittyvät tämän opinnäytetyön aiheeseen. Tutkimukset ovat:

- *Poliisin asenne taparikollisiin*
(Lautamäki Henna, 8/2020)
- *Päihde- ja rikoskierteestä irtautuminen - Irtautuneiden kokemuksia poliisin kohtaamistilanteista sekä neuvoja tuleville poliiseille kohtaamisiin*
(Oikari Susanna, 10/2016)
- *Mielenterveyshäiriöisten kokemukset kohtaamisesta poliisin kanssa*
(Vähäkuopus Inka, 5/2020)
- *Kun elämä lähtee väärään suuntaan: nuorten huumeiden käyttäjien asenteita poliisia kohtaan*
(Varjonen Minna 4/2019)

Poliisiammattikorkeakoulussa ei ole tutkittu päihdetyön ammattilaisten kokemusasiantuntijuuteen perustuvia asenteita poliisia kohtaan. Näen tämän hyvänä tutkimusaiheena, koska siitä on mahdollisuus saada uutta tietoa aiemmin tutkimattomasta aiheesta.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Laadullista tutkimusta voidaan kutsua myös ymmärtäväksi tutkimukseksi. Ymmärtämisellä voidaan tarkoittaa eläytymistä tutkimuskohteiden tunteisiin, ajatuksiin tai motiiveihin. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 21.)

Valitsin laadullisen tutkimusmenetelmän sen vuoksi, että koin sen parhaimmaksi tavaksi saada vastauksia tutkimusongelmiini. Koin teemahaastatteluin toteutetun laadullisen tutkimuksen antavan syvällisempiä vastauksia analysoitavaksi.

Suomessa kvalitatiivista tutkimusta on käytetty esimerkiksi kasvatustieteiden piirissä 1980-luvulta alkaen. Kvalitatiivisen tutkimuksen ylivoimaisuus ihmisen inhimillisen toiminnan tutkimuksessa alkoi korostua verrattuna tilastollisiin tutkimuksiin. Ajan myötä kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät tulivat hyväksytyiksi omina menetelminään kvantitatiivisten rinnalla. (Eskola & Suoranta 2001, 31–32.)

Yksi laadullisen tutkimuksen kulmakivistä on havaintojen teoriapitoisuus. Teoriapitoisuus tarkoittaa, että kaikissa tutkimuksissa saatavissa oleva tieto on subjektiivista, koska tutkimusasetelma pohjautuu tutkijan ja tutkittavan omiin käsityksiin ja antamiinsa merkityksiin (Tuomi & Sarajärvi 2003, 19). Tämä on yksi laadullisen tutkimuksen haasteista. Teoreettisessa tutkimuksessa korostuu argumentointi lähdeaineistoa käyttäen. Laadullinen tutkimus on kokemusperäisyyteen pohjautuva tapa tutkia ja tehdä johtopäätöksiä tutkimusaineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 21.)

6.2 Teemahaastattelu

Mahdollisesti yleisin tapa kerätä Suomessa laadullista aineistoa, on haastattelu. Haastattelu ei kuitenkaan ole pelkästään laadullisen tutkimuksen aineiston keräämistapa. Haastattelulla voidaan kerätä myös määrällistä aineistoa. Haastattelun tavoitteena on selvittää mitä kukin ajattelee. Haastattelu on siis tietynlaista keskustelua tutkijan esityksestä ja on tutkijan johdattelemaa. (Eskola & Suoranta 2001, 85.)

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelussa on etukäteen määritetyt aihepiirit ja teemat. Tästä haastattelumuodosta puuttuvat kuitenkin esimerkiksi loma-kehaastattelulle ominaiset kysymysten tarkat muodot ja järjestykset. (Eskola & Suoranta 2001, 86.)

Teemahaastattelua voidaan kutsua puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi. Menetelmän nimenomaisena etuna on se, ettei se sido haastattelijaa. Teemahaastattelu nimenä kertoo, mikä haastattelumuodossa on kaikkien oleellista - yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee ennalta määrättyjen teemojen varassa. Tällä irrotetaan haastattelusta tutkijan näkemys ja päästetään haastateltavien ääni kuuluviin. Teemahaastattelulla tuodaan esille, miten haastateltavat määrittelevät tietyt tilanteet ja oman elämysmaailmansa. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47–48.)

Teemahaastattelu oli mielestäni paras vaihtoehto tälle tutkimukselle, sillä kyseisessä haastattelumuodossa tutkija voi reagoida vastauksiin ja esittää tarkentavia kysymyksiä, mikäli niille on tarvetta. Lähetin kaikille haastateltaville kysymykset ja teemat etukäteen, jotta haastateltavilla oli mahdollisuus perehtyä aiheisiin.

Vaikka haastatteluissa käsiteltiin valittuja teemoja, muodostivat ne kuitenkin pitkiä ajanjaksoja haastateltavan lapsuudesta nykypäivään asti. Lisäksi useat kysymykset loivat mahdollisuuden kertomuksen muotoon sanoitetuille vastauksille. Katsonkin, että teemahaastatteluissani oli mukana narratiivinen tutkimusote. Narratiivisella tutkimuksella tarkoitetaan kertomusten, eli narratiivien, hyödyntämistä tutkimusaineistona (Heikkinen 2010, 143). Kertomuksia tarkastelemalla voidaan paljastaa totuuksia kokemusten takana. Kertomuksista voidaan havaita, millaisia tunteita kokemuksiin liittyy. (Riessman 2008, 10.)

6.3 Haastatteluiden toteutus

Tämän tutkimuksen haastattelut toteutin haastatteleamalla kolmea henkilöä henkilökohtaisesti. Kaikilla kolmella haastateltavalla oli pitkä käyttöhistoria suonensisäisistä huumeista, ja he ovat päässeet irti huumeista jo vuosia sitten. COVID-19-pandemian vuoksi tarjosin haastateltaville mahdollisuuden toteuttaa haastattelut etäyhteydellä, Teamsin välityksellä. Kuitenkin jokainen haastateltava toivoi, että haastattelu käytäisiin kasvotusten. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että näin tilanne on intiimimpi, kuin pelkän tekniikan välityksellä. Haastateltavien henkilöllisyyteen viittaavia seikkoja pyrin paljastamaan tutkimuksessa niin vähän kuin mahdollista, jotta he eivät ole tunnistettavissa. Haastateltavina oli sekä miehiä että naisia.

Valitsin haastateltavat entisen työpaikkani kautta syntyneiden kontaktien välityksellä. Haastateltavien työnantaja on merkittävä valtakunnallinen kolmannen sektorin toimija. Otin yhteyttä toimijan palveluksessa johtotehtävissä työskentelevään henkilöön ja kysyin halukkaita kokemusasiantuntijataustaisia henkilöitä haastateltavaksi tutkimustani varten. Samalla sovimme tutkimusluvasta, vaikka varsinaisesti haastateltavat henkilöt eivät ole haastateltavina työnantajansa edustajina eikä työnantajan nimeä mainita tutkimuksessa. Haastateltaviksi halunneet henkilöt ottivat minuun itse yhteyttä tiedustelun jälkeen.

Yksi haastateltavista oli asiakkaana entisessä työpaikassani, joten hän oli minulle jollakin tavalla entuudestaan tuttu. Mitään varsinaista yhteyttä haastateltavaan ei kuitenkaan ole ollut, joten suhde haastateltavaan on vastaava kuin muidenkin haastateltavien kohdalla. Kaksi muuta haastateltavaa olivat minulle entuudestaan tuntemattomia henkilöitä. Haastateltavat omaavat kaikki pitkän käyttökokemuksen huumeista ja he ovat viettäneet jo pitkään raitista elämää. Haastateltavat ovat kaikki vakituisissa työsuhteissa työnantajallaan.

Haastatteluiden kesto oli reilu tunti yhtä haastattelua kohden ja ne toteutettiin COVID-19-tilanteen vuoksi pitämällä turvavälit sekä pitämällä kasvosuojia. Tallensin haastattelut haastateltavien luvalla kahdella eri tallennuslaitteella varmuuden vuoksi. Äänitallenteet poistin litteroinnin jälkeen. Järjestin haastattelut tammikuussa 2021 Helsingissä. Haastattelutilanteessa minulla oli kysymykset edessäni. Samat kysymykset olin lähettänyt haastateltaville muutamaa päivää etukäteen ennen haastattelua.

Litteroin, eli kirjoitin sana sanalta kaikki haastattelut erillisille Word-tiedostoille ja sen jälkeen aloitin litteroidusta materiaalista analysoinnin työstämisen. Aikaa litterointiin meni noin työpäivä yhtä haastattelua kohti. Kärjistäen voisi sanoa, että tunnin haastattelu vastaa noin kahdeksan tunnin litterointia. Tähän tietysti vaikuttaa esimerkiksi kirjoitusnopeus sekä haastateltavan puheen selkeys.

Litterointia ei olisi ollut välttämätöntä tehdä, mutta se oli helpoin tapa hallita aineistoa ja pystyin itse helpoiten hahmottamaan kokonaisuutta. Myös analysointi on helpointa toteuttaa litteroidulla aineistolla. Litterointi olisi ollut mahdollista toteuttaa myös purkamalla vain osa haastattelusta, esimerkiksi teemoittain (Hirsjärvi & Hurme 2004, 138). Päädyin kuitenkin litteroimaan koko haastattelumateriaalin, jotta mitään ei olisi suljettu pois ennen analyysivaihetta.

6.4 Haastatteluiden tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia asenteita päihdetyön koulutetuilla kokemusasiantuntijoilla on poliisia kohtaan. Tutkimuksessa selvitettiin sekä käyttöaikaisia että nykyisiä asenteita. Lisäksi tutkittiin asenteiden muutosta sekä muutokseen vaikuttaneita tekijöitä.

Tutkimuskysymyksiä oli neljä ja ne olivat:

1. Millaiset asenteet olivat poliisia kohtaan omana käyttöaikana?

Tällä tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää haastateltavien henkilöiden asenteita ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkemmilla kysymyksillä haettiin näkökulmaa esimerkiksi siihen, miten haastateltavat kokivat poliisin roolin. Lisäksi selvitettiin erityisesti mieleen jääneitä kokemuksia, joilla on saattanut olla vaikutusta asenteiden muodostumiseen. Haastattelussa käytiin läpi myös asenneilmapiiriä silloisessa viiteryhmässä.

2. Minkä kokee vaikuttaneen omiin asenteisiin?

Tutkimuskysymyksellä selvitettiin seikkoja, jotka vaikuttivat haastateltavien asenteisiin poliisia kohtaan. Tutkimuskysymykseen haettiin vastauksia kysymyksillä, jotka käsittelivät asennetta poliisia kohtaan ennen päihteidenkäyttöä ja miten poliisin toimenpiteiden kohteena oleminen mahdollisesti vaikutti haastateltavien asenteisiin.

3. Millaiset asenteet ovat poliisia kohtaan nyt?

Tämän tutkimuskysymyksen avulla kartoitettiin haastateltavien tämänhetkistä asennetta poliisia kohtaan. Kaikki haastateltavat työskentelevät päihdetyön ammattilaisina, joten tarkentavilla kysymyksillä etsittiin vastauksia myös tutkittavien ammatillisiin asenteisiin.

4. Jos asenteet ovat muuttuneet, mikä tai mitkä seikat ovat muutoksen aiheuttaneet?

Viimeisen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli selvittää haastateltavien mahdollista asennemuutosta ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Haastateltavilta kysyttiin suoraan arvioita mahdollisten asennemuutosten syistä. Tämän lisäksi pyrittiin selvittämään myös muuttuneen rooliin vaikutusta asenteisiin poliisia kohtaan.

6.5 Analyysi

Kerätystä aineistosta voidaan päästä analyysiin kolmea eri reittiä pitkin. Ensimmäisessä vaihtoehdossa aineisto puretaan ja tutkija etenee siitä vaiston varaisesti analyysiin asti. Toinen versio on aineiston purkaminen, koodaaminen ja analysointi. Kolmannessa versiossa purkaminen ja koodaaminen yhdistetään suoraan ja niiden jälkeen saadaan aikaan analyysi. (Eskola & Suoranta 2001, 150.) Omaa tutkimusta tehdessäni litteroin ensin haastattelut. Sen jälkeen etsin haastateltavien vastauksista kokonaisuuksina eri teemoihin liittyviä vastauksia, aiheita ja yhteneväisyyksiä. Värikoodasin näitä tekstinkäsittelyohjelmaa hyödyntäen. Litteroitujen haastattelujen yhteyteen tein myös muistiinpanoja havainnostani.

Aineistoa voidaan koodata ainakin kahdella eri tavalla. Ensimmäisessä tavassa analyysi tehdään aineistolähtöisesti ilman teorioihin perustuvia olettamuksia. Toisessa tavassa hyödynnetään jotakin teoriaa tai teoreettisesti perusteltua näkökulmaa. (Eskola & Suoranta 2001, 151–152.)

Analysoitavaa aineistoa voidaan teemoitella, eli poimia sieltä tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi teemoittain järjestettyjä sitaatteja, jotka varsinkin runsaslukuisina antavat lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkijan tekemiä tulkintoja. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että pelkät haastateltavien puheet eivät ole tutkimusten tuloksia. (Eskola & Suoranta 2001, 178–180.)

7 TULOKSET

Seuraavassa luvussa esittelen tutkimusaineistoni tulokset. Aluksi kerron lyhyesti haastateltavien taustoista sekä heidän näkemyksensä tutkimuksen keskeisistä käsitteistä. Varsinaiset tutkimuskysymykset käsittelen teemoittain.

7.1 Haastateltavat

Aiheen sensitiivisyyden vuoksi ja luottamuksellisuuden takaamiseksi haastateltavista kerrottavat tiedot tuodaan esille ainoastaan pääpiirteittäin sekä siten, että eri tiedot eivät ole yhdistettävissä tiettyyn haastateltavaan. Tätä tutkimusta varten haastattelin kolmea päihdetyön ammattilaista, joilla jokaisella on oma tausta suonensisäisten huumeiden käytöstä. Haastateltavat työskentelevät päihdetyön parissa suuren valtakunnallisen kolmannen sektorin toimijan palveluksessa. Kaikilla haastateltavilla on työtehtäviinsä pätevä muodollinen koulutus. Kaksi haastateltavista on koulutukseltaan lähihoitajia. Haastateltavilla on myös erilaisia alaan liittyviä erikoisammattitutkintoja. Haastateltavista kaksi oli miehiä ja yksi nainen. Iältään haastateltavat olivat väliltä 40–55-vuotiaita.

Kaikki haastateltavat käyttivät huumeita useiden vuosien ajan. Lyhin käyttöaika oli noin 15 vuotta ja pisin reilu 20 vuotta. Haastateltavien henkilöiden huumeiden käyttöaika ajoittui henkilöstä riippuen 1980-luvulta 2010-luvun alkuun, joten kaikki haastateltavat ovat olleet jo vuosia raittiina. Jokainen haastateltava mainitsi käyttäneensä kaikkia mahdollisia saatavilla olevia huumeita, mutta vastauksissa korostuivat heroini ja amfetamiini.

Jokainen haastateltavista kertoi olleensa käyttöaikanaan usein poliisin kanssa tekemisissä. Poliisin kanssa kohtaamisia saattoi olla jopa useita viikossa. Kohtaamiset poliisin kanssa liittyivät yleensä huumeiden lisäksi omaisuus- ja liikenne rikoksiin. Myös henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset nousivat esille haastateltavien vastauksissa.

7.2 Haastateltavien näkemykset keskeisistä käsitteistä

Pyysin haastateltavia kuvailemaan, miten kokemusasiantuntijuus näkyy heillä omassa työtehtävässään. Kaikki haastateltavat kokivat, että kokemusasiantuntijuus auttaa saamaan helpommin kontaktin asiakkaaseen. Asiakkaan kanssa ollaan suoraan samalla aaltopituudella ja voidaan puhua samoilla termeillä. Haastateltavat myös kokivat, että huumeidenkäyttäjät ovat avoimempia keskustellessaan kokemusasiantuntijataustaisen työntekijän kanssa. Kokemusasiantuntijataustan omaava työntekijä voi parhaimmillaan toimia eräänlaisena siltana huumeidenkäyttäjän ja viranomaisen välillä. Huumeidenkäyttäjän kanssa aikaansaatu luottamus ja yhteisymmärrys helpottavat kontakteja. Kaikki haastateltavat kuvailivat kokemusasiantuntijuuden positiivisia puolia hyvin saman suuntaisesti. Kaikki näkivät siitä olevan selkeää hyötyä omassa työtehtävässään. Haastateltavat toivat myös esille eron kokemusasiantuntijataustaisen ja ilman päihdetaustaa olevan työntekijän välillä.

Yksi haastateltava käytti termiä ”perustyöntekijä” kuvaillessaan kollegaa, joka ei ole kokemusasiantuntijataustainen. Mielestäni tästä kävi hyvin ilmi, että haastateltavat kokivat kokemusasiantuntijuuden olevan jotakin poikkeavaa ja merkittävää roolissaan päihdetyön ammattilaisena.

Yksi haastateltavista kuitenkin koki, että kokemusasiantuntijuus saattaa olla myös negatiivinen asia. Haastateltava oli omana käyttöaikanaan käyttänyt huumeita samojen henkilöiden kanssa, jotka nyt ovat hänen asiakkaitaan päihdetyössä. Haastateltava koki vaikeana rajan vedon sekä ammatillisuuden siinä tilanteessa, jossa asiakkaalla on runsaasti tietoa hänen menneisyydestään.

Yksi haastateltavista vastasi, että koulutus ja kokemusasiantuntijuus yhdistettynä on äärimmäisen vahva yhdistelmä. Haastateltava on usein ollut kouluttamassa viranomaisia huumeisiin liittyvistä aiheista. Koulutustehtävissä kokemusasiantuntijuudessa painottuu nimenomaan asiantuntijuus.

Halusin haastateltavien myös kuvailevan, mitä heille tulee mieleen sanasta asenne ja kuinka he kuvailevat sitä käsitteenä. Haastateltavien vastaukset olivat joiltakin osin toisistaan poikkeavat. Yksi haastateltava koki vahvasti asenteiden pohjautuvan omiin arvoihin. Hän näki, että oma asenne on muuttunut arvojen muuttuessa elämän aikana. Toinen haastateltava pohti paljon ympäristön vaikutusta asenteiden muokkautumiseen. Vaikka hän koki asenteen olevan henkilökohtainen suhtautuminen johonkin asiaan, ulkopuolisista vaikutteista riippumatta, hän toi kuitenkin esille, että varsinkin nuorempana ympäristön vaikutus omaan asenteeseen on ollut merkittävä. Kolmas haastateltava yhdisti vastauksessaan asenteen ja tavan, miten ihminen kohtaa toisen ihmisen. Hänen mukaansa asenne on asia, joka on melko vaikeasti piilotettavissa ja asenne on tulkittavissa ihmisen käytöksestä ja kehonkielestä.

7.3 Millaiset asenteet olivat poliisia kohtaan omana käyttöaikana?

Haastateltavien käyttöaikaan liittyvissä vastauksissa korostuivat negatiiviset kokemukset ja asenteet poliisia kohtaan. Kaikki haastateltavat totesivat joko vihanneensa poliiseja tai tunteneensa vihaa heitä kohtaan. Poliisia pidettiin vihollisena.

”No siinähan oltiin semmosessa vihollinen asetelmassa.”

Jokainen haastateltava koki poliisin roolin pelkästään puuttujana ja elämää hankaloittavana tekijänä. Vastauksissa tuli esille, että poliisin koettiin kiusaavan turhaan ja vaikeuttavan elämää. Yksi haastateltavista koki, että poliisin puuttuminen aiheutti hänessä turvattomuutta ja pelkoa. Nämä tunteet liittyivät huumeiden menettämisen pelkoon.

”...mähän kuvittelin, että ne kiusaa mua niinku turhaan, et antakaa mun vaan elää tätä elämää...”

”Ei sitä muuten voi oikein kuvailla, et paskaahan se oli joka kerta kun ne puuttui tekemisiin. Aina siit tuli niinku hankaluuksia pääsääntöisesti.”

”...et tavallaan turvattomuus siitä, et mä en saa ainetta ja mä en pysty liikkuu... ...Sielt nousee heti se puolustus... puolustusmeka, pelko.”

Kukaan haastateltavista ei toisaalta edes odottanut, että poliisilla olisi auttajan rooli. Toisaalta yksi haastateltavista muisteli soittaneensa poliisit apuun, kun hänen isänsä pahoinpiteli äitiä. Sama haastateltava muisteli poliisin puuttuneen naapurustossa myös muihin perheväkivaltatilanteisiin. Kuitenkaan poliisin ei odotettu ottavan aktiivista roolia esimerkiksi päihdeongelmaan apua haettaessa, vaan sen ajateltiin kuuluvan muille tahoille.

”Mä en osannut ajatellakaan poliisia niinku millään tavalla auttajan roolissa itseni suhteen.”

”...jos mä haluan katkolle, niin kävelen Kurvin huumepolille...”

Vastauksissa tuli yhteneväisesti esille, että poliisin toimenpiteitä vastustettiin. Vastustelutapa riippui vastaajasta ja vaihteli pakenemisesta eriasteiseen väkivallan käyttöön. Yksi haastateltavista kertoi yrittäneensä jopa ampuu poliisikoira starttipistoolilla. Toinen haastateltava korosti, että ei koskaan yrittänyt käyttää asetta tai mitään muutakaan välinettä vastustaessaan poliisia. Kolmas haastateltava totesi, että vastusti harvoin [fyysisesti] poliisia, koska piti sitä turhana, jos poliisi oli jo ehtinyt paikalle.

”Oon yrittänyt lyödä, käydä käsiksi, oon räkinnyt. Oon joskus kussut poliisi-autoon...”

Vastaajat pääsääntöisesti kokivat hankauksien poliisien kanssa kuuluneen silloiseen elämäänsä. Poliisin ymmärrettiin puuttuvan rikoksiin, vaikkakaan sitä ei hyväksytty ja pyrittiin vastustamaan eri tavoin. Yksi haastateltavista koki saaneensa jännitystä elämäänsä poliisia vastaan kapinoidessaan.

”Se jännitys, se euforia ku alko vilkut vilkkumaan...”

”Tai ajatus oli et mä teen omaa työtäni ja mä teen omaa elämääni ja ymmärsin et se ei ole yhteiskunnan normien mukainen ja poliisin tehtävä on puuttua siihen.”

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että asenteet poliisia kohtaan ovat yleisesti huumeidenkäyttäjien keskuudessa negatiivisia. Yksi haastateltavista jäi pohtimaan, vaikuttiko muiden asenne hänen omaansa tai oliko sillä vahvistava vaikutus. Hän mainitsi kokeneensa ainakin niin, että muiden käyttäjien saman suuntaiset asenteet antoivat signaalia, että hän itsekin on oikeassa.

Toinen haastateltava oli jopa sitä mieltä, että huumeidenkäyttäjien keskuudessa ei olisi sallittua ajatella positiivisesti poliisista.

”...en usko et sellaista käyttäjää on, joka uskaltais olla eri mieltä asiasta.”

”Mut ainakin vahvisti tavallaan ja kerto mulle et se mun asenne on oikee. Koska ympäriltä sai sitä tukevaa kommenttia.”

Pyysin haastateltavia kuvailemaan omaa käyttöaikaista asennettaan poliisia kohtaan. Haastateltavat arvioivat asenteensa olleen ennen kaikkea negatiivinen. Yksi haastateltavista kuvaili suhdetta poliisiin katkeroituneeksi ja kaunaiseksi. Toinen haastateltava mainitsi negatiivisen asenteen näkyneen siinä, että ei halunnut kommunikoida poliisin kanssa. Vastauksissa korostui yleinen vihamielinen asenne poliisia kohtaan.

”...se asenne oli, et kyttä on sika...”

7.4 Minkä kokee vaikuttaneen omiin asenteisiin?

Pyysin haastateltavia muistelemaan lapsuuttaan ja nuoruuttaan, asenteita poliisia kohtaan ennen huumeiden käyttöaika. Kahdella haastateltavista oli kokemuksia, kuinka lapsuudessa poliisi tuli kotiin ja vei isän pois. Toisen haastateltavan kertomuksiin liittyi perheväkivalta ja toinen oli joutunut todistamaan isän kiinniottoja tämän suorittamiin rikoksiin liittyen. Molemmilla oli tilanteista muistoja, että poliisi tekee pahaa ja rikkoo perheitä. Varsinkin toinen haastateltava korosti, että sai negatiivisen asenteen mallin omilta perheenjäseniltään. Kolmas haastateltava muisteli lapsuudestaan tapausta, jossa myymälävarkauteen syyllistyttyään, oli poliisi vienyt hänet kotiin. Haastateltava koki negatiivisen asenteensa alkaneen tästä tapauksesta, josta lähtien poliisi oli hänen elämänsä vaikeuttaja. Haastateltava koki myös oman asuinalueensa vaikuttaneen omaan asenteeseensa. Koko ympäristöä leimasi negatiivinen suhtautuminen poliisia kohtaan.

”...mun isä tosi väkivaltainen... ..ja usein pahoinpiteli meidän äitiä ja meillä kävi siis poliisit aika usein...”

”...poliisit on sikoja, niinkun isin suusta ja kaikkien sukulaismiesten kertomana.”

”Oikeastaan se oli niin iso, semmonen yhteisö kenen mielestä poliisi oli sika...”

Seuraavaksi halusin haastateltavien arvioivan käyttöaikojen erityisen negatiivisia kokemuksia poliisista. Ensimmäinen haastateltava kertoi kiinniottotilanteesta, jossa poliisi käytti poliisikoiraa. Haastateltava koki poliisin käyttäneen liikaa voimakeinoja. Toinen haastateltava kertoi, kuinka aiemman

lainsäädännön mukaisesti hän oli ollut pidätettynä 17 päivän ajan. Tämän jälkeen hänet oli päästetty pois, mutta rappuset alas käveltyään hänet oli otettu kiinni uudeksi 17 päiväksi. Vaikka molemmat haastateltavat mainitsivat nämä erityisen negatiivisina kokemuksina, silti kumpikin hieman yllättäen totesi, että jälkeensä ajateltuna he ymmärsivät syyn. Toinen haastateltava jopa sanoi, että ei ole koskaan ollut syyttömänä kiinniotettuna. Kolmas haastateltava kertoi olleensa kiinniotettuna pahoissa vieroitusoireissa, johon ei kokenut saaneensa tarvitsemaansa apua. Haastateltava kertoi kokemuksen olleen niin negatiivinen, että oli tuolloin ajatellut kostavansa kohtelunsa poliisille. Haastateltavan kertomuksista nousi esille jonkinlainen ajatus siitä, että hän koki oman huonon käytöksensä aiheuttaneen ainakin osan negatiivisista kokemuksista. Lopuksi haastateltava toi vielä uudelleen esille toivovansa, ettei ketään vieroitusoireista kärsivää enää kohdella hänen kokemallaan tavalla.

”Ja sit kun mä olin ihan veressä, se koira oli täällä niskassa välillä kiinni ja mult tuli niinku käsistä ja nilkoista verta.”

”...mä koen et on niinku ihan hupii pidetty kopissa.”

”Ovel tsiigas et ei tee itelle mitään ja vittu jääkylmäs vedessä paskantaa ja oksentaa ja muuta.”

Pyysin haastateltavia kertomaan mieleen jääneitä positiivisia kokemuksia poliiseista. Kaksi haastateltavaa muisteli tapauksia, joissa kiinniotettuna ollessaan poliisi oli järjestänyt ylimääräistä ruokaa, tupakkaa tai luettavaa. Haastateltavat nostivat esille tapaukset, joissa poliisi oli järjestänyt perheenjäsenen tapaamaan poliisivankilaan, vaikka poliisin ei olisi sitä tarvinnut tehdä. Kaksi haastateltavista muisteli myös lämmöllä, kuinka poliisi oli kysellyt halua lähteä hoitoihin tai katkolle. Yksi haastateltava mainitsi myös poliisin hakeneen hänet turvaan huumausainerikokseen liittyneen uhan vuoksi. Haastateltava myös arvosti sitä, ettei poliisin edessä tarvinnut hävetä omaa päihdeongelmaansa.

”Se mikä siinä on tosi hyvää, että poliiseille se, että mulla on päihdeongelma ei ole sille uutta ja ihmeellistä. Et sitä ei tarvii niinku peitellä tai hävetä. Se on niille arkipäivää. Se on niinku silleen tosi positiivinen juttu.”

Kaikki haastateltavat olivat olleet poliisin voimankäytön kohteena. Fyysisten hallintaotteiden lisäksi haastateltavat mainitsivat kaasusumuttimen, patukan ja poliisikoiran käytön. Erityisesti yksi haastateltava koki voimakeinojen käytön kohteena olon katkeroittaneen häntä. Käyttöaikana hän ei osannut yhdistää omaa toimintaansa ja siitä aiheutuneita seurauksia. Hän kertoi vähätelleensä omia tekojaan ja siksi pitäneen poliisin voimankäyttöä kohtuuttomana. Näin jälkeensä tilanteita arvioides-

saan kaikki haastateltavat pitivät heihin kohdistunutta poliisin voimankäyttöä pääsääntöisesti oikeutettuna. Haastateltavien vastauksista kävi selvästi ilmi, kuinka tämänhetkinen näkemys poikkesi käyttöaikaisesta.

”Et mitä enemmän niit negatiivisia kokemuksia oli, niin kylhä ne vaikutti.”

”Sitä suhtautui omaan tekemiseen hyvin vähäpätöisenä, verrattuna siihen seuraamukseen.”

Haastateltavista ainoastaan yhdellä oli käyttöajaltaan kokemusta rikoksen uhrina olemisesta. Hän ei kokenut tulleen poliisin suunnalta vähätellyksi huumeongelmansa vuoksi, vaan arvioi poliisin suhtautuneen häneen kuten kenen tahansa muuhunkin rikoksen uhriin. Kahdella muulla haastateltavalla ei ollut henkilökohtaisia kokemuksia aiheesta. Toinen haastateltava tosin totesi kuulleen muilta käyttäjiltä poliisin vähättelevästä asenteesta.

”En mä usko, että mua olis hyljeksitty sen vuoksi, että olen päihteidenkäyttäjä.”

Haastateltavat pääsääntöisesti kokivat käyttöaikanaan poliisin toimineen väärin. Yksi haastateltavista kuitenkin painotti, että silloinen ajattelutapa liittyi hyvin vahvasti käyttöaikaiseen persoonaan. Toinen haastateltava oli sitä mieltä, että poliisi oli toiminut väärin takavarikoidessaan huumausainneiden pieniä käyttöannoksia. Toisaalta haastateltava oli edelleen sitä mieltä, että pieniä käyttöannoksia ei pitäisi kriminalisoida.

”...silloinhan mä olin aina uhri ja mikään ei ollut mun syytä, vaan kaikki oli muiden syytä, niinku kaikki...”

Kysyin haastateltavilta, kokivatko he poliisin perustelleen toimintansa tarpeeksi hyvin. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että toimenpiteiden yhteydessä poliisi ei perustellut toimintaansa. Poliisin toiminta koettiin liian suoraviivaisena, ilman että asioita oli tarkemmin selitetty. Yksi haastateltavista kuitenkin arveli, että vuosien saatossa poliisin toiminta on saattanut muuttua.

”Monesti ei niinku millään tavalla perusteltu...”

Haastateltavien näkemykset vaihtelivat sen suhteen, että olivatko he kokeneet poliisin toiminnan aina asiallisena. Yksi haastateltavista piti poliisien asennetta hyvin kylmäkiskoisena. Toinen haastateltava kertoi havainneensa poliisikunnassa selkeän muutoksen vuosituhannen vaihteessa. Hän koki päihteidenkäyttönsä loppuaikana poliisin suhtautuneen häneen inhimillisemmin. Hän oli myös havainnut poliisiin tekevän enemmän kompromisseja. Tosin haastateltava arveli myös itse olleensa käyttöaikansa lopussa niin heikossa kunnossa, että ei juurikaan vastustellut poliisia. Haastateltava arvioi tämän mahdollisesti vaikuttaneen myös poliisiin.

”...kylhä se oli semmosta, et oot ton ite aiheuttanut, et mitä sä siellä vintgut...”

”...ne semmoset, jotka on niinku pidempään tehnyt ja pidempää puljannut päihteitä käyttävien ihmisten kanssa, niin asenne rupes olee erilainen.”

Teeman lopuksi kysyin haasteltavilta, olisivatko he käyttöaikanaan toivoneet mitään poliisilta. Kysymys tuntui olevan melko vaikea, eivätkä haastateltavat oikein osanneet kommentoida siihen. Yksi haasteltavista toi uudestaan esille pienet käyttöannokset, joiden osalta olisi toivonut, ettei poliisi olisi niitä takavarikoinut. Koska se hänen mukaansa johtaa kierteeseen, jossa käyttäjän on tehtävä rikoksia käyttöannoksen saadakseen. Toinen haastateltava toi tässä yhteydessä esille poliisien kanssa käymänsä keskustelut, joista oli ollut hyvin tyytyväinen. Poliisien kanssa olivat keskustelleet päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksista elämään. Haastateltava koki poliisien ymmärtäneen silloista elämäntilannettaan ja tuntui arvostavan näitä keskusteluja.

7.5 Millaiset asenteet ovat poliisia kohtaan nyt?

Kysyttäessä suhtautumista poliisiin raitistumisen ja työelämään siirtymisen jälkeen, kaikki haastateltavat totesivat asenteensa muuttuneen täysin. Kaikki haastateltavat kertoivat työtehtäviensä yhteydessä tekevän yhteistyötä poliisin kanssa. Kaksi haastateltavista mainitsi erityisinä seikkoina turvautumisensa poliisin apuun. Toisen haastateltavan pankkikorttia oli käytetty luvatta, ja toinen oli soittanut poliisin paikalle naapurin huudatettua musiikkia. Molemmat pitivät nyt täysin normaalina poliisin kanssa toimimista ja heiltä avun pyytämistä.

”...teen paljon yhteistyötä tällä työpaikalla, niinku poliisien kanssa.”

”...nykyään mä näen sen auttajana.”

Pyysin haastateltavia pohtimaan nyt työntekijän roolissa vastaan tulleita positiivisia kokemuksia poliisista. Vastaukset liittyivät vahvasti poliisin kanssa tehtyyn yhteistyöhön. Poliisin toiminta ymmärrettiin ja koettiin perustelluksi. Yksi haastateltavista kertoi esimerkiksi suunnitelleensa yhdessä poliisin kanssa asiakkaalle tarjottavaa hoitoonohjausta.

”Niin ne keskittyy niihin, kenellä on hakuja, et ne ei rupee ratsaamaan niinku jokaista meidän asukasta, joka tulee vastaan.”

Positiivisten kokemusten lisäksi pyysin haastateltavia pohtimaan työssä vastaan tulleita negatiivisia kokemuksia poliiseista. Kaksi haastateltavista mainitsi liialliselta vaikuttavan voimankäytön, mutta toisaalta he toivat esille ajatuksen, ettei heillä välttämättä ole tietoa tilanteen taustoista. Yksi haastateltavista halusi nostaa esille nuoret, pääkaupunkiseudun ulkopuolelta muuttaneet poliisit. Hän koki, että näillä poliiseilla on turha näyttämisen halu.

”...et ei jumalauta, kun ne runttaa meidän asukkaat tuol nippuun ja vie niitä, niin se tuntuu vähän siltä, et ei helvetti.”

Haastateltavat kokivat herkästi arvioivansa tilannetta, kun he työntekijän roolissa seuraavat poliisin kohtaamista huumeriippuvaisen kanssa. Haastateltavilla tuntui olevan selkeitä näkemyksiä siitä, miten missäkin tilanteessa poliisin kannattaisi kohtaamista hoitaa. Yksi haastateltavista nosti esiin kokemusasiantuntijan roolin ja arvioi nimenomaan sillä olevan vaikutusta syntyviin ajatuksiin.

”Ja monesti tulee mieleen semmonen tilanne, et ite oisin ehkä puhumalla vaan selvittänyt ton tilanteen...”

Kaikki haastateltavat ovat työtehtäviinsä liittyen olleet tekemisissä käyttöajoilta tuttujen poliisien kanssa. Kaikki pitivät kohtaamisia positiivisina. Yksi haastateltavista kertoi tutun poliisin olleen vilpittömän iloinen haastateltavan nykyisestä tilanteesta. Samoja poliiseja kohdataan nykyään niin yhdistystoiminnan kuin urheilunkin kautta. Yksi haastateltavista kertoi myös poliisista, joka on nykyään hänen läheinen perhetuttunsa.

”...ja sitten se rupes tsiigaa mun nimilätkää ja oli et... ..mitä helvettii sä teet niinku tällä puolella pöytää. Se oli aivan niinku järkyttynyt tiäkkö. Sit se oli, et mä oon tosi iloinen sun puolesta...”

”...ei se tunnistanu mua... Eihän se voinut kuvitella, et mä oon siellä.”

7.6 Jos asenteet ovat muuttuneet, mikä tai mitkä seikat ovat muutoksen aiheuttaneet?

Viimeisen teeman alkuun haastateltavat arvioivat mahdollisia muutoksia poliisin toimintatavoissa tai asenteissa verrattuna omaan käyttöaikaansa. Yksi haastateltavista koki, että muutosta ei ole tapahtunut, kun taas kaksi haastateltavista oli sitä mieltä, että poliisin toimintatavoissa on tapahtunut selkeitä muutoksia. Merkittävimpana haastateltavat pitivät poliisin keskuudessa lisääntyntä tietoisuutta päihdeongelmista ja niiden tunnistamista sairaudeksi. Toinen vastaajista näki poliisin asenteen pehmentyneen ja inhimillistyneen selvästi. Lisäksi hän arvioi poliisin käyvän nykyisin enemmän avointa keskustelua viranomaisyhteistyön merkeissä. Haastateltava nosti esille myös kokemusasiantuntijoiden roolin poliisien koulutuksessa.

”Mun mielestä se ajatus on levinnyt aika pitkälle poliisien keskuuteen, et päihderiippuvuus on sairaus. Et kyseessä on ihminen, joka tarttis apuu.”

Jokainen haastateltavista arvioi, että oma tietämys poliisin toiminnasta on kasvanut joko työelämän tai siihen liittyvän opiskelujen kautta. Myös poliisin kanssa käyty keskustelu on lisännyt tietoa.

”...et tavallaan ymmärtää sen, et ne ei tee mitään vittuillakseen, vaan se on niiden työ ja niillä on omat ohjeistukset millä toimitaan.”

Kukaan haastateltavista ei varsinaisesti kokenut, että käyttöaikaiset kokemukset poliiseista vaikuttaisivat nykyisiin asenteisiin. Oman suhtautumisen koettiin muuttuneen radikaalisti, eikä vanhoista tapahtumista tunnettu katkeruutta. Yksi haastateltavista sanoi kuitenkin ammentavansa vanhoista kokemuksista, jotta osaisi työtehtävissä hyödyntää päihteidenkäyttäjän asennemaailmaa.

”...Onhan tästä poistunut se vihollinen juttu kokonaan.”

Kaikki haastateltavista olivat yhtä mieltä siitä, että kohtaamiset työntekijänä ovat muuttaneet heidän asennettaan poliisia kohtaan. Yksi haastateltavista mainitsi olevansa erityisen paljon poliisin kanssa tekemisissä ja arvioi sillä olevan vaikutusta omaan asenteen muutokseen. Toinen haastateltava piti merkittävänä seikkana sitä, että näkee työssään, miten asiallisesti poliisi kohtelee hänen asiakkaitaan.

”...niin kyllähän mä kerron, et poliisi on niinku auttaja. Ja kertoohan se paljon jo siitä asennemuutoksesta.”

Viimeisenä haastateltavat arvioivat sitä, mitkä asiat ovat vaikuttaneet eniten omien asenteiden muokkautumiseen poliisia kohtaan. Ensimmäinen haastateltava kertoi koko elämänsä muuttuneen radikaalisti raitistumisen myötä. Päihteettömyyden ansiosta hän koki rakentaneensa koko arvo-maailmansa uusiksi. Haastateltava näki raitistumisen vuoksi omaksuneensa niin sanotusti tavallisen yhteiskunnan jäsenen arvot ja sitä kautta asenteet. Toisen haastateltavan läheinen ystävyys poliisin kanssa on hänen mukaansa ollut suurin vaikuttava tekijä asennemuutoksessa. Myös kokemusasiatuntijana pitämiensä koulutusten ansioista haastateltava kokee saaneensa arvostusta myös poliisin suunnalta. Tämä on lähentänyt välejä. Kolmas haastateltava piti suurimpana syynä asennemuutokselle oman tilanteensa ymmärtämistä ja hahmottamista. Hän koki asennemuutoksen lähteneen liikkeelle siitä. Haastattelussa hän korosti työhön liittyvää yhteistyötä poliisin kanssa. Onnistumiset ennaltaehkäisevässä työssä ja lähipoliisin kanssa ovat merkittävästi vaikuttaneet oman asenteen muuttumiseen.

”...että on ystävästynyt ihan perhetasolla ja poliisista on tullut mulle ihminen, kun mä oon ollut mökillä tai ulkomailla tai tehnyt sitä yhteistyötä...”

”Että tavallaan kun mä aloin rakentaa uudelleen itseäni, kai mä jouduin rakentaa kaikki mun arvot, identiteetin ja silloin piti ruveta pohtii millainen ihminen mä haluisin olla ja ruveta toteuttaa niitä arvoja, jotka sille ihmiselle kuuluisi.”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tällä tutkimuksella tarkoitukseni oli selvittää päihdetyön ammattilaisten kokemusasiantuntijuuteen pohjautuvia käyttöaikaisia asenteita poliisia kohtaan sekä toisaalta asenteita nyt. Tutkimuksella pyrin selvittämään, mitkä asiat ovat vaikuttaneet asenteisiin käyttöaikana ja ovatko asenteet nyt muuttuneet sekä mikä on vaikuttanut mahdolliseen asennemuutokseen.

8.1 Haastateltavien käyttöaikaiset asenteet poliisia kohtaan

Kaikki haastateltavat kokivat käyttöaikaiset asenteet poliisia kohtaan erittäin negatiivisina. Vastauksissa tuli korostetusti esille, että poliisin koettiin epäreilusti hankaloittaneen omaa elämää. Vastaviin tuloksiin on päätyntä omassa Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyössään myös Minna Varjonen, joka tutki nuorten huumeidenkäyttäjien asenteita poliisia kohtaan (Varjonen 2020, 29).

Viha ja vihaisuus toistuivat haastateltavien vastauksissa. Kaksi haastateltavista kertoi useinkin vastustaneensa poliisia fyysisellä väkivallalla, jopa poliisikoiraa oli yritetty ampua starttipistoolilla. Tässä voidaan nähdä yhteys asenteen vahvuuden vaikutuksesta asenteeseen liittyvään toimintaan, jota aiemmin esiteltiin tämän tutkimuksen teoriaosuudessa (Helkama ym. 2015, 196). Tutkimusaineiston perusteella voitaisiin esittää ajatus, mitä vahvempi negatiivinen asenne poliisia kohtaan, sitä suurempi todennäköisyys on käyttää väkivaltaa poliisia vastaan. Teoriaosuudessa määriteltiin asennetta siten, että se sisältää tunteen, ajatuksen ja toiminnan (Helkama ym. 2015, 190). Tutkimuksen tulokset myös tukevat tätä näkemystä. Poliisia kohtaan tunnettiin vihaa, ajatusmallina oli poliisin vastustaminen ja toiminta kulminoitui fyysiseen väkivaltaan.

Vain yksi haastateltavista mainitsi kokeneensa pelkoa poliisia kohtaan. Pelko ei kuitenkaan varsinaisesti kohdistunut itse poliisiin, vaan kohtaamisen seurauksena tapahtuneen huumausaineiden mahdolliseen menetykseen. Tämä tukee hyvin tutkimuksen teoriaosan aiempaa pohdintaa opituista toimintamalleista, eli skripteistä (Dunderfelt 2009, 113). Haastateltava alkoi pelätä poliisin kohtamista, koska kohtaamisten seuraamuksena hän menetti huumeensa.

Tutkimusaineistosta tuli esille, että huumeidenkäyttäjien viiteryhmässä asenteet poliisia kohtaan olivat yleisesti negatiivisia. Tutkimukseen liittyvässä teorialiedossa on esitetty, että kulttuuriperinne vaikuttaa perusasennoitumiseen (Rauhala 2015, 18). Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta määrittelee internet-sivuillaan, että kulttuuriperinnön tutkimus voi kohdistua tiettyjen väestöryhmien tai yksilöiden arvostamiin asioihin (Kulttuuriperinnöntutkimus, 2020). Näin ollen voisi ajatella, että huumeidenkäyttäjät olisivat oma ryhmänsä, jonka kulttuuriperintö vaikuttaa viiteryhmänsä jäsenten asenteisiin. Yksi haastateltavista myös erikseen itse pohti, oliko muiden käyttäjien asenteella vaikutusta omaansa. Pohdinnassaan hän tuli siihen tulokseen, että yhtäläiset asenteet vahvistivat ajatusta siitä, että hän on oikeassa. Yksi haastateltavista arveli, että poikkeava asennoituminen poliisia kohtaan ei olisi edes ollut mahdollista. Ei olisi uskallettu olla eri mieltä. Tämä tukee näkemystä,

että olosuhteet ja yhteisön malli voivat saada yksilön toimimaan vastoin omia asenteita (Ahokas ym. 2014, 65).

8.2 Asenteisiin vaikuttaneet tekijät

Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään seikkoja, joilla on ollut vaikutusta haasteltavan käyttöaikaisiin asenteisiin. Lapsuudesta opitut mallit näyttävät vaikuttaneen merkittävästi poliisia kohtaan koettuihin asenteisiin jo ennen käyttöaikaa. Opituissa asenteissa korostuivat vanhemmilta ja sukulaisilta sekä jopa asuinympäristöstä opitut käytösmallit. Haastateltavat joutuivat lapsena todistamaan myös perheväkivaltaa, jonka johdosta poliisi vieraili perheessä. Varsinkin poliisin perheen isään kohdistuneet toimenpiteet koettiin traumaattisiksi. Näistä tuloksista voi selvästi havaita, että kaikilla haastateltavilla oli jo lähtökohtaisesti negatiivinen asenne poliisia kohtaan.

Haastateltavien käyttöaikaiset negatiiviset kokemukset poliisista liittyivät poliisin voimankäyttöön, jonka he itse kokivat liian voimakkaana. Myös vapautteen kohdistuvien pakkokeinojen yhteydessä koettiin tilanteita, jotka haastateltavat itse kokivat vaikuttaneen negatiivisina silloisiin asenteisiinsa poliisia kohtaan. Poliisin fyysistä voimankäyttöä arvioidessaan, kaikki kertoivat sen aiheuttaneen negatiivisia asenteita tai jopa katkeruutta. Kuitenkin hieman yllättäen kaikki haastateltavat toivat esille, että näin jälkikäteen he ymmärtävät asian ja jopa pitävät poliisin toimintaa oikeutettuna. Tämä oli melko mielenkiintoinen tutkimustulos, koska olisi voinut ajatella voimakeinojen käytön kohteena olon tuntuvan edelleen epäoikeudenmukaiselta.

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että poliisi ei aina perustellut toimintaansa hyvin. Poliisin toiminta koettiin varsin usein suoraviivaisena, eivätkä haastateltavat kokeneet saaneensa perustelua toimenpiteillä. Tämä liittyi esimerkiksi poliisin pakkokeinojen käyttöön. Tämä näyttäisi vastaavan teoriaosuudessa esitettyä näkemystä, että asenteeseen vaikuttaa asenteen kohdistuva tietomäärä (Helkama ym. 2015, 196). Voisi siis esittää arvion siitä, että toimenpiteiden parempi perustelu voimassa olevalla lainsäädännöllä voisi vähentää huumeidenkäyttäjän negatiivista suhtautumista, ainakin poliisin toimenpiteisiin.

Teoriaosuudessa esitetty aiempi tutkimustulos, jonka mukaan ihminen ei välttämättä toimi asenteidensa mukaisesti, mikäli toiminnasta seuraisi rangaistus (Ahokas ym. 2014, 65), ei saa vahvistusta tästä tutkimusaineistosta. Haastateltavat toivat esille negatiivisen asenteensa aiheuttaneen jopa poliisin väkivaltaista vastustamista. Heidän tiedossaan varmasti oli, että poliisi vastaa väkivaltaan voimankäytöllä ja teoista saattaa seurata rikosoikeudellisia seuraamuksia.

Kaikilla haastateltavilla oli käyttöaikanaan myös positiivisia kokemuksia poliisista. Pieniä yksityiskohtia, kiinniotettuna ollessa poliisin järjestämää ylimääräistä ruokaa, tupakkaa tai luettavaa, muisteltiin lämmöllä. Lisäksi arvostettiin, että poliisi oli kysynyt halukkuutta lähteä hoitoihin tai katkolle.

Positiivinen kokemus oli eräällä haastateltavalla melko merkittävä, kun poliisi oli hakenut hänet turvaan huumausainerikokseen liittyvän uhan vuoksi. Asenne on määritelmän mukaan yksilön taipumus arvioida kohdetta joko myönteisellä tai kielteisellä tavalla. Asenne pohjautuu omiin menneisyyden kokemuksiin. (Honkanen 2016, 74–75.) Tutkimusaineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että positiivisilla kokemuksilla ei juurikaan ollut merkitystä käyttöaikaisiin asenteisiin poliisia kohtaan. Tutkimuksella ei kuitenkaan saatu vastausta siihen, johtuuko tämä positiivisten kokemusten pienestä määrästä vai siitä, ettei niillä ylipäättään ole vaikutusta.

8.3 Haastateltavien nykyiset asenteet poliisia kohtaan

Koska haastateltavien käyttöaikaiset asenteet poliisia kohtaan olivat hyvin negatiivisia, olikin hie-
man yllättävää, miten iso asennemuutos kaikilla haastateltavilla oli tapahtunut. Haastatteluaineis-
tosta ilmeni, että nykyinen positiivinen asenne poliisia kohtaan ulottuu työelämästä vapaa-aikaan
asti. Haastateltavat kokivat työtehtäviinsä liittyvän yhteistyön poliisin kanssa sujuvan ongelmitta.
Myös työelämän ulkopuolella haastateltavat turvautuvat tarvittaessa poliisin apuun, joka käyttöai-
kana olisi ollut varsin epätodennäköistä.

Haastateltavien vastauksista sai sellaisen käsityksen, että poliisiin suhtaudutaan yhteistyökumppa-
nina. Poliisin kanssa voidaan esimerkiksi suunnitella asiakkaan hoitoonohjausta. Nyt poliisi näh-
dään myös auttajana.

Haastatteluissa nousi esille, että nykyisinkin vastaajilla on myös negatiivisia kokemuksia poliisista.
Kokemukset eivät liity haastateltaviin itseensä kohdistuviin asioihin tai toimenpiteisiin. Kokemukset
liittyvät pääasiassa tilanteisiin, jossa haastateltavat ovat seuranneet sivusta poliisin toimintaa. To-
sin haastateltavat pohtivat, ettei heillä välttämättä ole tarpeeksi taustatietoa arvioida poliisin toimin-
taa. Näissä vastauksissa näyttäisi korostuvan aiemmin teoriaosuudessa esitelty kokemusasiantun-
tijan rooli ja vertaisuuden käsite. Poliisin toimintaa seurataan ja arvioidaan omiin käyttöaikaisiin ko-
kemuksiin peilaten. Esimerkiksi voimankäytön tarpeellisuus puhututti. Merkittävää näyttäisi olevan,
ettei näillä yksittäisillä negatiivisilla kokemuksilla ole kuitenkaan kokonaisuutena arvioiden merki-
tystä nykyisiin asenteisiin poliisia kohtaan.

Haastateltavilla tapahtunut asennemuutos ulottuu yleiseltä tasolta henkilöihin asti. Käyttöajoilta tut-
tujen poliisien kohtaamisia pidetään positiivisena asiana. Poliiseja kohtaan ei ole jäänyt henkilöta-
solla mitään vihanpitoa. Asennemuutoksen voisi päätellä olleen niin radikaali, ettei se jätä sijaa yk-
sittäisiin henkilöihin kohdistuviin kaunoille. Tai sitten aiempi negatiivinen asenne ja suoranainen
viha poliisia kohtaan ei ole varsinaisesti ollut henkilösidonnaista, vaan enemmänkin kohdistui poli-
isiin instituutiona.

8.4 Tekijät asennemuutoksen taustalla

Kun vertailtiin käyttöaikaista asennetta tämänhetkiseen ja sitä kautta pohdittiin asennemuutokseen vaikuttaneita syitä, yhdeksi merkittävimmistä asioista näyttäisi nousevan haastateltavien totaalinen elämänmuutos ja uuden minän rakentaminen. Yksi haastateltavista mainitsi luoneensa koko arvo- ja asennemaailmansa uudelleen. Tämä tukee aiemmin tutkimuksessa esitettyä väitettä siitä, että omia asenteita on mahdollista aktiivisesti muuttaa (Dunderfelt 2009, 119). Lisäksi teoriaosuudessa kuvatus Heiderin tasapainoteorian mukaan yksilö pyrkii olemaan samaa mieltä ryhmänsä kanssa (Ahokas ym. 2014, 66–67). Elämänmuutoksen myötä haastateltavat siirtyivät huumeidenkäyttäjien viiteryhmästä niin sanottujen tavallisten kansalaisten ryhmään. Tasapainoteorian mukaisesti ristiriita omien asenteiden ja ryhmän asenteiden välillä johtaa epätasapainoon, joka aiheuttaa asennemuutoksen. Käyttöaikaiset asenteet ovat ristiriidassa uuden elämän viiteryhmään kuuluvien asenteiden kanssa, jolloin asenteet muokkautuvat uuden ryhmän mukaisiksi. Toisaalta matka pois päihderiippuvuudesta ei tapahdu yhdessä yössä, jolloin päihderiippuvainenkaan ei siirry suoraan toiseen viiteryhmään ja heidän asenneilmapiiriinsä.

Kaikki haastateltavat kokivat nykyisiin työtehtäviinsä liittyvät kohtaamiset poliisin kanssa asiana, joka on muuttanut heidän asennettaan poliisia kohtaan. Aineistossa haastateltavat kuvailivat yhteistyötä poliisin kanssa onnistuneeksi ja hedelmälliseksi. Voisi siis päätellä positiivisten kokemusten lisäävän positiivista asennetta.

Haastateltavilta tuli ristiriitaisia näkemyksiä siitä, onko poliisin toimintatavoissa tai poliisin asenteissa tapahtunut muutoksia vuosien varrella. Kaksi haastateltavista näki poliiseissa tapahtuneen selkeitä muutoksia, poliisien asenteiden koettiin pehmentyneen ja inhimillistyneen. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, ettei muutosta ole tapahtunut. Epäselväksi jää siis poliisien mahdollinen oma vaikutus haastateltavien asennemuutokseen. Onko poliisikunnassa tapahtunut muutosta, jonka seurauksena heidän kanssaan on helpompi asioida?

Haastateltavien mukaan heidän tietomääränsä poliisin toiminnasta on kasvanut joko työelämän tai opintojen ansiosta. Haastateltavat ovat saaneet lisätietoa myös poliisin kanssa käydyistä keskusteluista. Aiemmin esitetyssä mallissa asenteen rakentumisesta aiheeseen liittyvä tieto on yksi tekijä, joka vaikuttaa asenteen muodostumiseen (Honkanen 2016, 75). Haastatelluilta saadut vastaukset tukevat tätä mallia.

Yksi haastateltavista toi esille läheisen ystäväyhtensä erään poliisin kanssa. Hän näki ystävyydellä olleen merkittävä vaikutus asennemuutoksen poliisia kohtaan. Toisaalta asia nousi aineistosta yksittäistapauksena, mutta ainakin se kertoo siitä, että aiempi vihamielinen suhtautuminen poliisiin on mahdollista muuttaa nykyiseksi ystävyudeksi.

Kuten tutkimusaineistosta on pääteltävissä, niin myös haastateltavat itse totesivat, etteivät käyttöaikaiset kokemukset vaikuta enää nykyisiin asenteisiin. Tämä on sikäli mielenkiintoinen tulos, että vastaajien käyttöaikaiset asenteet poliisia kohtaan olivat hyvinkin vihamielisiä. Teoriaosassa kuitenkin kerrottiin, että asenteet liittyvät omiin menneisyyden kokemuksiin (Honkanen 2016, 74) ja asennetta voidaan pitää pysyvänä (Petty, Cacioppo 1981, 7). Näin pienellä otannalla ei voi tehdä yleistyksiä, mutta ainakin näiden haastateltavien perusteella päihderiippuvuudesta toipuminen on niin suuri elämänmuutos, että monilta osin toipumisprosessin aikana elämä aloitetaan puhtaalta pöydältä. Kuten yksi haastateltavista totesi, hän alkoi rakentaa itseään uudelleen.

9 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa eettinen perusta muodostuu ihmisoikeuksista. Tutkijan on tuotava ymmärrettävällä tavalla osallistujan tietoon tutkimuksen tavoitteet. Tutkittavalla tulee olla mahdollisuus keskeyttää mukanaolonsa myös kesken tutkimuksen. Osallistujille ei saa aiheuttaa tutkimuksella vahinkoa ja tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 128.) Tätä tutkimusta tehdessäni kerroin haastateltaville tutkimuksen tavoitteet sekä pyysin jokaiselta haastateltavalta kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkimuksen aihepiiri ja päihdetyön viitekehys ovat minulle tuttuja, työskenneltyäni päihdetyön parissa useita vuosia. Voinkin siten katsoa perehtyneeni aiheeseen jo pitkän aikaa ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista. Tämä on selvä vahvuus tutkimukseni luotettavuuden osalta, sillä ymmärsin haastateltavien käyttämiä termejä ja heidän näkökantojaan. Tutkijan on huolehdittava siitä, että hänen käsiteellisyytensä ja tulkintansa vastaavat tutkittavan käsityksiä (Eskola & Suoranta 2001, 211). Tutkittavan aiheen ympärillä olevat aihealueet eivät olleet minulle uusia. Annoin myös tutkimusprosessin etenemiselle aikaa, ensimmäisiä yhteydenottoja haastateltavien suuntaan tein jo alkusyksystä 2020. Koko opiskeluaajan minulle oli selvää, että haluan tehdä opinnäytetyöni huumausaineiden käyttäjiin liittyvästä aiheesta. Haastattelut toteutin tammikuussa 2021, jolloin analyysille jäi varsin hyvin aikaa. Missään vaiheessa minulla ei tullut kiirettä, vaan ehdin keskittyä opinnäytetyön jokaiseen osa-alueeseen.

Koska haastatteluissa esiin tulleet vastaukset saattoivat olla hyvinkin arkaluontoisia, pidin tärkeänä, että osallistujien anonymiteetistä pidettiin erityistä huolta. Tunnistettavuuden estämiseksi haastateltavien vastauksia ei ollut mahdollista peilata esimerkiksi sukupuolen valossa tai nostaa esille liian yksityiskohtaiseksi arvioituja vastauksia. Tämän vuoksi jouduin esimerkiksi suoria lainauksia käyttäessäni sensuroimaan joitakin vastausten osia. Näin pyrin noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Anonymiteetistä huolehtiessani jouduin myös pohtimaan sitä, ovatko suorat lainaukset yhdistettävissä ja voidaanko niistä tehdä johtopäätöksiä, mikäli merkitsen lainaukset tietyn haastateltavan sanomiksi, esimerkiksi ”haastateltava 1”. Aineistoa käsi-

tellessä tulee huomioida, ovatko vastaajien tiedot yhdistettävissä tai voidaanko niiden päätellä koskevan tiettyä henkilöä (Tietoarkisto). Päädyinkin siihen, että en erottele suoria lainauksia kenenkään tietyn haastateltavan sanomaksi. Suorien lainausten kohdalla haastateltavan henkilön vaihtuminen toiseen näkyy visuaalisesti tyhjänä rivivälinä.

Haastatteluaineiston luotettavuuden voidaan katsoa olevan riippuvainen sen laadusta. Esimerkiksi poikkeavuudet haastatteluissa tai litteroinneissa aiheuttavat sen, että haastatteluaineistoa ei voi pitää luotettavana. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 185.) Omaa tutkimusta tehdessäni litteroin jokaisen haastattelun sanasta sanaan. Näin mitään ei jäänyt huomioimatta analyysivaiheessa. Tutkimuksessa tulisi kertoa mahdollisimman tarkasti, mitä aineiston keräyksen aikana ja sen jälkeen on tapahtunut (Eskola & Suoranta 2001, 213).

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan nähdä myös lisäävän käytettyjen lähteiden luotettavuus (Hirsjärvi & Hurme 2004, 189). Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan pitää voida varmistaa haastateltavien henkilöiden tausta ja asiantuntevuus tutkittavan aiheen osalta. Kuten aiemmin toin esille, haastateltavat ovat merkittävän valtakunnallisen kolmannen sektorin toimijan palkkalistoilla. Saatoin varmistaa haastateltavien henkilöiden soveltuvuuden tutkimukseeni työnantajan kautta. Pyrinkin myös mahdollisimman kattavasti avaamaan haastateltavien henkilöiden taustat, ilman että luottamuksellisuus vaarantuu, jotta lukijalla olisi kuitenkin aidosti mahdollisuus arvioida aineistoa.

Kvalitatiivisen tutkimusaineiston osalta tulisi tuoda esille aineiston vivahteikkuus, eli tutkijan tulisi tuoda esille myös päätuloksista poikkeavat vastaukset (Hirsjärvi & Hurme 2004, 194). Mielestäni onnistuin tässä hyvin ja nostin esille myös sellaisia vastauksia, joissa tutkittavien näkemykset olivat keskenään ristiriidassa. Esimerkiksi heidän kokemuksensa poliisin toimintatavoissa tapahtuneista muutoksista. Myös yhden haastateltavan ystävyys poliisin kanssa nostin esille poikkeavana seikkana.

Koska tutkimuksessa selvitettiin poliisiin kohdistuvia asenteita ja tein tutkimusta poliisiopiskelijana, Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyönä, tuli minun pohtia sitä mahdollisuutta, että haastateltavat eivät välttämättä uskalla tai halua avata mahdollisia negatiivisia asenteita poliisia kohtaan. Haastatteluaineiston perusteella tämä pelko ei kuitenkaan toteutunut, sillä haastateltavat kertoivat erittäin avoimesti ja hyvinkin yksityiskohtaisesti sensitiivisistä asioista. Toisaalta työskentelin itse useita vuosia päihde- ja mielenterveysongelmaisten parissa, joka saattoi osaltaan tehdä haastattelutilannetta rennommaksi. Lisäksi kaikki haastateltavat ovat olleet ennenkin haastateltavina erilaisiin opinnäytetöihin.

Poliisiopiskelijana minun tuli myös ottaa huomioon, että haastateltavat saattavat vastauksissaan esittää suoraa kritiikkiä edustamaani oppilaitosta ja ammattikuntaa kohtaan. Tai että vastauksissa saattaisi tulla esille näkökulmia, jotka poikkeavat omista käsityksistäni. Tämä edellytti avointa suhtautumista vastaajien kertomuksiin. Kuitenkin todellisuuden kohtaaminen ilman ennakkokäsityksiä

on mahdotonta ja tutkijan omalla kulttuurisella kompetenssilla on aina vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen (Mäkelä 1997, 166). Voinkin todeta, että oma aiempi työkokemukseni päihdetyön parissa auttoi tätä tutkimusta tehdessä. Haastateltavien vastauksia oli helppo kuunnella ja ymmärtää heidän maailmaansa.

Tein opinnäytetyöni yksin, joten minulla ei ollut toista opiskelijaa rinnalla tekemässä analysointia ja arviointia tulkinnoista. Analyysivaiheessa kävin kuitenkin keskustelua entisen kollegani ja esimieheni kanssa. Molemmat työskentelivät useita vuosia päihdetyön parissa ja huumeidenkäyttäjien maailma oli tullut myös heille tutuksi. Itseni tavoin he olivat työskennelleet kokemusasiantuntijataustaisten päihdetyöntekijöiden kanssa. Kävin heidän kanssaan läpi valmiita analyyseni ja pyysin arvioimaan, kuinka olin heidän mielestään onnistunut. Tutkimusprosessin osana tuloksia voidaan esitellä tutkijakollegoille tai muille henkilöille, joille tutkittava ilmiö on tuttu ja pyytää heitä arvioimaan, miten tulokset vastaavat tutkittua (Tuomi & Sarajärvi 2003, 139). Haluan kuitenkin korostaa, että esittelin heille valmiita analyyseni ja kaikki tulokset ja johtopäätökset ovat omiani.

Yksi kriteeri tutkimuksen luotettavuudelle on tulosten toistettavuus (Hirsjärvi & Hurme 2004, 186). Haastateltavia henkilöitä tutkimuksessa oli kolme ja heidän vastauksensa perustuivat haastateltavien omiin, subjektiivisiin kokemuksiin. Täysin samanlaisia vastauksia tuskin olisi mahdollista saada, sillä tutkittavien henkilöiden asenteisiin ovat vaikuttaneet heidän kokemuksensa lapsuudesta asti. Toistettavuuteen pitäisi olla saatavilla täysin samanlaiset lähtökohdat omaavia haastateltavia.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa korostuu kokonaisuus. Tutkimusprosessista tulee antaa lukijalle niin paljon tietoa, että tutkimuksen tuloksia on mahdollista arvioida. Tutkimusraportilla tulee avata esimerkiksi aineiston keruutapa, miten haastateltavat on valittu sekä miten tuloksiin ja johtopäätöksiin päädyttiin. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 135–138.) Mielestäni olen tutkimuksessani avannut prosessin eri vaiheita siten, että lukijalla on mahdollisuus ymmärtää, miten olen päätenyt lopputulokseen. Olen tarkoituksella ottanut tutkimusraporttiini paljon suoria lainauksia, jotta lukija saa itse todeta tekemäni havainnot. Tutkimuksessa korostui narratiivisuus, joten sekin tukee runsasta suorien lainausten käyttöä. Haastateltavien kertomuksista välittyvät heidän asenteensa, joita tässä tutkimuksessa on haluttu selvittää.

10 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksensa oli selvittää päihdetyön ammattilaisten kokemusasiantuntijuu-teen perustuvia asenteita poliisia kohtaan. Tutkimuskysymyksillä jaoin tutkimuksen kahteen osaan: käyttöaikaiset asenteet ja nykyiset asenteet. Ensimmäisessä osassa selvitin poliisiin kohdistuneita aiempia asenteita sekä niihin vaikuttaneita tekijöitä. Jälkimmäisessä osassa puolestaan käsittelin

nykyisiä poliisiin kohdistuvia asenteita päihdetyön ammattilaisina sekä mahdolliseen asennemuutokseen vaikuttaneita tekijöitä. Jo ennen tutkimuksen aloittamista minulla oli siis eräänlainen oletamus, että asenteet ovat muuttuneet käyttöajasta.

Litteroitavaa haastatteluaineistoa syntyi runsaasti. Vastauksista sain hyvän käsityksen siitä, millaiset haastateltavien käyttöaikaiset asenteet olivat olleet poliisia kohtaan. Jopa hyvinkin vihamielisten asenteiden taustalla oli kaikilla jo lapsuudesta opittu asennemalli. Lisäksi käyttöaikaiset negatiiviset kokemukset poliisisista ja huumeidenkäyttäjien viiteryhmän jaettu asenneilmapiiri vaikuttivat asenteiden muodostumiseen. Nykyiset, raitistumisen jälkeiset asenteet poliisia kohtaan olivat kaikilla positiivisia. Asennemuutoksen taustalla oli useita vaikuttavia tekijöitä. Totaalinen elämänmuutos ja pääosin nykyiseen työhön liittyvät kontaktit poliisin kanssa ovat muuttaneet asenteen poliisia kohtaan positiiviseksi.

Koska tutkittavien taustatietoja ei ollut mahdollista käyttää vastauksia analysoitaessa, olisi mielenkiintoista nähdä jatkotutkimus, jossa haastateltavien määrä olisi huomattavasti suurempi ja siten analysoitavissa taustamuuttujien perusteella, ilman pelkoa henkilöllisyyksien paljastumisesta. Voisi esimerkiksi ajatella, että huumeita käyttäneillä naisilla voisi olla erilaisia näkemyksiä kuin miehillä.

Kaikilla haastateltavilla oli jo lapsuudesta asti negatiivinen asenne poliisia kohtaan. Haastatteluaineisto antoi viitettä huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta, eli haastateltavien perhetaustoissa oli havaittavissa hyvinvoinnin ongelmia. Useissa pitkittäistutkimuksissa on havaittu, että huono-osainen perhetausta on riskitekijä rikollisuudelle (Haapasalo 2017, 42). Käyttöaikaisiin asenteisiin vaikuttavien tekijöiden osalta tutkimustani olisi mahdollista jatkojalostaa selvittämällä poliisiin kohdistuvia asenteita sellaisilta käyttäjiltä, joilla on ollut lapsuudessa ehjä perhetausta. Näin voitaisiin tutkia sitä, onko perhetaustalla ja lapsuuden kokemuksilla vaikutusta poliisiin kohdistuvissa asenteissa. Tai kuinka vahva tuo vaikutus on. Haastateltavat kuitenkin toivat tutkimuksessani myös esille, että koko käyttöaikainen asenneilmapiiri oli poliisia kohtaan vihamielinen. Olisi mielenkiintoista selvittää, onko hyvästä perhetaustasta lähtöisin olevilla käyttäjillä yhtä negatiivinen asenne poliisia kohtaan eli voidaanko ajatella asenteen kuitenkin muodostuvan vain käyttöaikaisen ympäristön myötä.

Vastaajien käyttöaikaiset asenteet poliisia kohtaan olivat negatiivisia, vaikka kaikilla oli käyttöajaltaan myös positiiviseksi koettuja kohtaamisia poliisin kanssa. Näillä positiiviseksi koetuilla kokemuksilla ei kuitenkaan näyttänyt olleen merkitystä asenteen muodostumisessa tai muuttumisessa positiiviseen suuntaan. Vaikka tällä tutkimuksella ei haettu vastausta siihen, miten käyttöaikaisiin asenteisiin olisi voinut vaikuttaa, ei vastausta myöskään tutkimuksen myötä saatu. Tämä voisi olla mahdollinen jatkotutkimuksen aihe. Huumeidenkäyttäjän positiivisempi asenne poliisia kohtaan voisi mahdollisesti vähentää väkivaltaista vastustamista ainakin joissakin tilanteissa. Tällä olisi vaikutusta ainakin poliisin työturvallisuuteen.

Vastauksissa korostui, että nykyisiin positiivisiin asenteisiin on vaikuttanut yhteistyö ja hyvät kontaktit poliisin kanssa. Positiivisiksi koetut kontaktit poliisin kanssa liittyvät pääosin vastaajien nykyisiin työtehtäviin, jolloin herää kysymys siitä, olisivatko asenteet erilaiset ilman näitä kontakteja. Mikäli vastaajat olisivat raitistuttuaan hakeutuneet toiselle alalle, jossa eivät ole kontaktissa poliisin kanssa säännöllisesti, olisiko nykyisessä asenteessa nähtävissä erilaisia tuloksia? Opinnäytetyössään päihde- ja rikoskierteestä irtautumisesta, Susanna Oikari oli saanut haastateltaviltaan vastauksia, joissa entiset päihdeongelmaiset olivat kokeneet poliisien suhtautumisen kyynisenä tai huonona päihdekierteestä irtautumisen jälkeen (Oikari 2016, 68).

Tutkimusaineistoni vastauksissa oli eroja sen osalta, koettiinko poliisin toimintatapojen tai asenteiden muuttuneen verrattuna omaan käyttöaikaan. Kaksi haastateltavista oli sitä mieltä, että poliisissa on havaittavissa inhimillistymistä sekä lisääntynyttä tietoisuutta päihdeongelmista. Nämä vastaajat olivat sitä mieltä, että selkeä muutos on tapahtunut. Koska käyttöaikaiset kokemukset ovat ajalta ennen poliisikoulutuksen uudistusta ammattikorkeakoulututkinnoksi, jää mahdollisuus spekuloida, onko erilaisella poliisikoulutuksella ollut vaikutusta näihin kohtaamisiin. Ainakin nykytuotoksessa ammattikorkeakoulututkinnossa opiskelijat pääsevät opintojensa aikana kuulemaan kokemusasiantuntijoiden luentoja.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna, jonka katson olleen oikea menetelmä tutkimuskysymyksiäni selvittämiseen. Puolistrukturoitu haastattelu tuotti kaikkien haastateltavien osalta vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Teemojen ryhmittely oli mielestäni onnistunut, vaikkakin tutkimus olisi ollut mahdollista toteuttaa vain yksittäisen teeman osalta. Koen kuitenkin, että tällaisenaan toteutettuna tutkimus tuo perspektiivin aina käyttöajasta nykytilanteeseen ja luo mahdollisuuden tutkia tapahtunutta muutosta. Mielestäni tutkimukseni tuotti uutta tietoa. Kokemusasiantuntijuutta on käsitelty jonkin verran ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä, mutta vastaavaa poliisiaiheista näkökulmaa ei ole tehty. Tutkimukset ovat lähinnä olleet sosiaali- ja terveydenhuoltoalalta.

Uskon tästä opinnäytetyöstä olevan hyötyä esimerkiksi poliisiopiskelijoille, ennalta estävään toimintaan tai viranomais- ja sidosryhmäyhteistyöhön. Virkatehtävissä poliisi kohtaa varmasti jossakin vaiheessa päihdetyön ammattilaisia, joilla on kokemusasiantuntijatausta. Kokemusasiantuntijoiden kokemusten hyödyntäminen varmasti rikastaa poliisin näkemyksiä ja avaa parempia mahdollisuuksia yhteistyölle tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Aguilar Meza, Juan Pablo 2019: Attitudinal Reengineering: The Science And The Art Of Enhancing Attitude. Zapopan, Jalisco México, Instituto de Reingeniería Actitudinal. (E-kirja) Luettu 17.1.2021

Ahokas, Marja & Ferchen, Maija & Hankonen, Nelli & Lautso, Anita & Pyysiäinen, Jarkko 2014: Sosiaalipsykologia. 3-5. painos. Helsinki, Sanoma Pro Oy.

Ahtiala, Päivi & Ruohonen, Kaisa 1998: Se oli sitä koko elämä Kokemuksia ja näkemyksiä huumeriippuvuudesta. Tampere, Tekijät ja kirjayhtymä Oy.

Dunderfelt, Tony 2009: Iisi elämän asenne arkitaidoksi. Jyväskylä, PS-kustannus

Eskola, Jari & Suoranta Juha 2001: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä, Osuuskunta vastapaino.

Haapasalo, Jaana 2017: Kriminaalipsykologia. Jyväskylä, PS-kustannus.

Heikkinen, Hannu 2010: Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksina. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä, PS-kustannus.

Helkama, Klaus & Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela & Ruusuvuori, Johanna & Lönnqvist, Jan-Erik & Hankonen, Nelli & Mähönen, Tuuli-Anna & Jasinskaja-Lahti, Inga & Lipponen, Jukka 2015: Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki, Oy Edita Ab.

Hietala, Outi. & Rissanen, Päivi 2015: Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Helsinki: Kuntoutussäätiö ja Mielenterveyden keskusliitto.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2004: Tutkimushaastattelu; Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Yliopistopaino.

Honkanen, Henry 2016: Vaikuttamisen psykologia; Mielen muuttamisen tieto ja taito. Helsinki, Arena-Innovation Oy.

Huumeongelmaisen hoito. Käypä hoito -suositus 2018: Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Päihdelääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki, Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Luettavissa: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50041> Luettu 5.4.2021

Kokemusasiantuntijakoulutuksen suositukset ja palkkiosuositukset 2017. KOKOA – Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry. Luettavissa: <http://www.kokemusasiantuntijat.fi/wp-content/uploads/2018/01/KoKoA-Koulutetut-Kokemusasiantuntijat-ry-koulutussuositukset-PDF.pdf> Luettu 27.12.2020

Kontula, Osmo 1988: Huumeet Suomessa. Keuruu, Otava.

Kontula, Osmo (toim.) 1992: Huumeidenkäyttäjät Suomessa. Helsinki, Kirjayhtymä Oy.

Kulttuuriperinnöntutkimus 2020: Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan verkkosivut. Luettavissa: <https://www2.helsinki.fi/fi/humanistinen-tiedekunta/tutkimus/tieteenalat/kulttuurien-tutkimus/kulttuuriperinnon-tutkimus> Luettu 5.3.2021

Lautamäki, Henna 2020: Poliisin asenne taparikollisiin. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Mielenterveys ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Miten tästä eteenpäin? 2015. Tampere: THL. STM:n hallinnonalan avoin julkaisuarkisto työpaperi 20/2015 Luettavissa: <http://www.julkari.fi/handle/10024/129592> Luettu 1.1.2021

MTKL: Vertaiset ja kokemusasiantuntijat. Mielenterveyden keskusliitto. Luettavissa: <https://www.mtkl.fi/toimintamme/vertaiset-ja-kokemusasiantuntijat/> Luettu 21.2.2021

Mäkelä, Klaus 1997: Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa A. Niskanen (toim.) Tieteellisten menetelmien perusteita ihmistieteissä. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Yliopistopaino.

Oikari, Susanna 2016: Päihde- ja rikoskierteestä irtautuminen -Irtautuneiden kokemuksia poliisin kohtaamistilanteista sekä neuvoja tuleville poliiseille kohtaamisiin. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Pathway 2017: Experts By Experience. Involvement Hand Book. Luettavissa: <https://www.pathway.org.uk/wp-content/uploads/2013/05/EbE-Involvement-Handbook.pdf> Luettu 1.3.2021

Petty, R. E. & Cacioppe, J. T. 1981: Attitudes and persuasion: Classic and contemporary approaches. Dubuque, IA: Wm. C. Brown.

Poliisi 2020: Huumausainerikokset. Luettavissa: <https://poliisi.fi/huumausainerikokset> Luettu 2.4.2021

Päihdelinkki: Amfetamiini. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/amfetamiini> . Luettu 17.1.2021

Päihdelinkki: Heroiini. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/heroiini> . Luettu 17.1.2021

Päihdelinkki: Kaksoisdiagnoosi. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/sgn/tietopankki/tietoiskut/kaksoisdiagnoosi> . Luettu 2.2.2021

Rauhala, Lauri 2015: Ihmiskäsitys ihmistyössä. Vantaa, Gaudeamus Oy.

Riessman, Catherine Kohler 2008: Narrative methods for the human sciences. London, Sage.

Rönkä, Sanna & Markkula Jaana (toim.) 2020: Huumetilanne Suomessa 2020 THL raportti. Vantaa, PunaMusta Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140710/URN_ISBN_978-952-343-576-6.pdf . Luettu 17.1.2021

Seppä, Kaija & Aalto, Mauri & Alho, Hannu & Kiianmaa, Kalervo 2012: Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki, Kustannus Oy Duodecim.

Sihvo, Sinikka & Isola, Anna-Maria & Kivipelto, Minna & Linnanmäki, Eila & Lyytikäinen, Merja & Sainio, Salla 2018: Asiakkaiden osallistumisen toimintamalli. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Tainio, Hannele 2007: Päivästä päivään elämistä, pääkaupunkiseudun asunnottomien asumispalvelut ja muuttuvat palvelutarpeet. Heikki Waris -instituutti. Luettavissa: http://www.socca.fi/fi-les/98/Paakaupunkiseudun_asunnottomien_asumispalvelut_muuttuvat_palvelutarpeet.pdf Luettu 2.2.2021

Taitto, Annikka 1998: Kuka minä sitten olen? Riippuvuus ja siitä toipuminen. A-klinikkasäätiön raportisarja nro 24. Saarijärvi, Gummerus Kirjapaino Oy.

THL 2020: Asiakaslähtöisyys. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilötyöskentely/asiakaslahtoisuus> Luettu 21.2.2021

THL 2020: Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden eristäminen periaatteet. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtamien/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet> Luettu 21.2.2021

THL 2021: Päihdehuollon huumeasiakkaat 2019. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141036/Tr_04_2021.pdf Luettu 5.4.2021.

Tietoarkisto: Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/> Luettu 20.4.2021

Tuomi, Jouni & Sarajarvi Anneli 2003: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Luettu 7.3.2021

Varjonen, Minna 2019: Kun elämä lähtee väärään suuntaan: nuorten huumeiden käyttäjien asenteita poliisia kohtaan. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Vähäkuopus, Inka 2020: Mielenterveyshäiriöisten kokemukset kohtaamisesta poliisin kanssa. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

LIITE 1

1. Millaiset asenteet olivat poliisia kohtaan omana käyttöaikana

Kuinka usein olit poliisin kanssa tekemisissä?

Miltä sinusta tuntui, kun poliisi puuttui toimintaasi?

Koitko poliisin auttajana vai pelkästään puuttujana?

Ajattelitko, että poliisin tehtävä oli auttaa vai kuuluiko auttaminen jollekin muulle taholle esim. terveydenhuolto?

Jos olit poliisien toimenpiteen kohteena, niin koitko sen kuuluvan vain siihen elämään vai vastustitko toimenpiteitä?

Vastustitko koskaan poliisia väkivaltaisesti?

Miten kuvailisit omaa asennettasi poliisiin?

Olivatko muiden käyttäjien asenteet poliisia kohtaan samanlaisia kuin sinulla? Ja koitko, että muiden asenteet vaikuttivat omiin asenteisiisi.

Miten oma asenteesi näkyi käytöksessäsi tai toiminnassasi?

2. Minkä kokee vaikuttaneen omiin asenteisiin

Miten suhtauduit poliisiin ennen aikaasi päihteiden käyttäjänä?

Oliko erityisen negatiivisia kokemuksia poliisista käyttöaikana?

Oliko erityisen positiivisia kokemuksia poliisista käyttöaikana?

Olitko koskaan poliisin voimankäytön kohteena?

Koitko voimankäytön oikeutettuna?

Oliko poliisin käyttämällä voimakeinoilla vaikutusta siihen, miten suhtauduit poliisiin?

Kuuliko poliisi sinua koskaan rikoksen uhrina?

Kuinka koit poliisin suhtautuvan huumeidenkäyttäjään rikoksen uhrina?

Onko ollut tilanteita, jossa koit poliisin toimineen väärin?

Perusteliko poliisi mielestäsi toimenpiteet tarpeeksi hyvin?

Oliko poliisin toiminta aina asiallista?

Olisiko toivonut poliisilta jotakin?

3. Millaiset asenteet ovat poliisia kohtaan nyt

Onko suhtautuminen muuttunut nyt raitistumisen ja työelämään siirtymisen jälkeen?

Positiiviset kokemukset poliisista nyt työntekijän roolissa?

Negatiiviset kokemukset poliisista nyt työntekijän roolissa?

Millaisia ajatuksia sinussa herää, jos seuraat työntekijän roolissa vierestä poliisin kohtaamista päihderiippuvaisen henkilön kanssa?

Onko ollut kohtaamisia omalta käyttöajalta tuttujen poliisien kanssa? Miten ovat suhtautuneet? Miten itse olet kokenut kohtaamisen?

4. Jos asenteet ovat muuttuneet, mikä tai mitkä seikat ovat muutoksen aiheuttaneet

Koetko poliisin toimintatapojen tai poliisin asenteiden muuttuneen (oma käyttöaika vs. nykyisyys päihdetyöntekijänä)?

Koetko, että oma tietämyksesi poliisin toiminnasta (esim. lainsäädäntö) on kasvanut työelämän ja/tai opiskelujen kautta? (esimerkiksi oikeudet)

Koetko, että aiemmat omakohtaiset kokemukset vaikuttavat omiin asenteisiisi? Millaiset?

Onko uusilla kohtaamisilla (työntekijänä) ollut vaikutusta asenteiden muutokseen?

Mitkä asiat ovat vaikuttaneet eniten omien asenteidesi muokkaantumiseen poliisia kohtaan?